Poštarina plaćena u gotovom.

GOD. VIII. BROJ 2.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

SADRŽAJ:

V. GORJANSKI: Povijest Petra ugljenara. (Svršetak). — ŠILAR: Mi tako. — Dr. STANKO PLIVELIĆ: Memoari iz mojega đakovanja. — IVANKA VUJČIĆ: Za vedrih svibanjskih noći. — BOGDAN LEPKIJ: Guščar. — VIKTOR KRALJ: Matija Gubec — Wilhelm Tell. — Dr. FRANJO BUČAR: Stari Pompeji. — Dr. KRUNOSLAV BABIĆ: Arahnina djeca.

LISTAK.

IZ ŽIVOTA ZNAMENITIH LJUDI: Paul Painlevé (Svršetak). — A. J. Kuprin UMJETNOST I PROSVJETA: Hrvatsko narodno kazalište. — Đačko marijonetsko kazalište u Križevcima. — Dom naših studenata u Parizu. — Nove knjige. — ŠPORT I AMATERSTVO: Olimpijske igre u Parizu. (Svršetak). — Srednjoškolski tenis-turnir u Zagrebu. — Filatelija. — ZABAVA I ŠALA: Zagonetke i odgonetke. — PORUKE UREDNIŠTVA.

IZDAJE NA SVIJET »DRUŠTVO HRVATSKIH SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA« U ZAGREBU.
UREĐUJE DR. FERDO NIKOLIĆ.

»OMLADINA« IZLAZI SVAKOGA MJESECA IZUZEVŠI MJESECE PRAZNIKA. — PRETPLATA JE ZA CIJELU GOD. 40 DIN., A ŠALJE SE DRUŠTVU HRV. SREDNJOŠKOLSKIH PROFESORA, ZAGREB, MEDULIĆEVA 33. — RUKOPISI SE ŠALJU UREDNIKU, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30. I NE VRAĆAJU SE. — POJEDINI BROJ 5 DIN.

TISAK „TIPOGRAFIJA", GRAFIČKO-NAKLADNI ZAVOD D. D., ZAGREB.

27883

Dosadašnje edicije

Društva hrvatskih srednjoškolskih profesora

A. Odobrene školske knjige.

1. Šarić — Nikolić: Hrv. čitanka za II. razred srednjih škola XI. izdanje. Zagreb 1922. — Cijena Dinara 30.—.

2. Divković — Pasarić: Hrv. čitanka za III. razred srednjih škola IX. izdanje. Zagreb 1924. — Cijena Din 36.

3. Divković — Pasarić: Hrv. čitanka za IV. razred srednjih škola. VIII. izdanje. Zagreb 1924. Doštampava se.

4. Petračić — Zagoda: Hrv. čitanka za V. i VI. razred srednjih škola. Dio I. Poetika Stilistika i Proza. VIII. izdanje. Doštampava se.

5. Platonova Obrana Sokratova i Kriton s uvodom u grčku filozofiju i komentarom od M. Kuzmića. U Zagrebu 1922. — Cijena Din 30.

6. Školski atlas za niže razrede srednjih škola. Cijena Din 30.

——»o«——

7. U prodaji: Balenović: Opća geografija. — Cijena Din 50.

B. Pomoćne školske knjige.

1. »Hrvatski pripovjedači«. III. popravljeno izdanje. Str. 276. Priredio dr. Milan Ogrizović. U Zagrebu 1917. Cijena Din 30.

2. Narodne pjesme junačke. III. izdanje priredio dr. Branko Vodnik. Str. 194. U Zagrebu. Cijena Dinara 25.

3. Izabrane narodne pjesme II. dio. Ženske narodne pjesme. Priredio dr. N. Andrić. U Zagrebu 1912. Cijena Din 20.

4. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih škola I. dio. Srednji i novi vijek do godine 1648. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1922. Cijena Din 40.

5. Povijesna čitanka za niže razrede srednjih i sličnih škola II. dio. Novi vijek od godine 1648. Priredio dr. S. Srkulj. U Zagrebu 1915. Cijena Din 30.

6. Geografijska čitanka. II. popunjeno izdanje. Priredio dr. M. Šenoa. U Zagrebu 1922. Cijena Dinara 30.

7. O. Andrije Kačića-Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga. Izdanje priredio i predgovor o životu i radu Kačićevu napisao dr. Ferdo Nikolić. U Zagrebu 1923. Cijena Din 15.

8. Karta Crne Gore za porabu pri čitanju Mažuranićeva epa Smrt Smail Age Čengića. Obradio dr. J. Modestin. U Zagrebu 1912. Cijena Dinara 10.

U nakladi: Djela Petra Preradovića. I. potpuno i kritično izdanje. Knjiga I. i II. Priredio dr. B. Vodnik. U Zagrebu 1918. Cijena Din 100.

C. Nastavni Vjesnik.

»Nastavni Vjesnik«, list za srednje škole. Izdaje »Društvo hrvatskih srednjoškolskih profesora« u Zagrebu. Može se još dobiti: Knjiga I. — IV., VII., VIII. sv. 3., 4., IX., X. sv. 2., 4., 5., XII. — XXIII., XXV. — XXXII. Cijena pojedinoj knjizi Din 75, pojedinom svesku Din 10. Jubilarni svezak (knjiga XXX. sv. 9. i 10.) stoji Din 20. Članovi društva dobivaju »Nastavni Vjesnik« badava, a članarina iznosi Din 25 na godinu.

D. Omladina.

»Omladina«, list za zabavu i pouku srednjoškolske mladeži. Mogu se dobiti sva dosadašnja godišta. (I. — VII.) po Din 40. Pojedini broj Din 5. Ovogodišnja »Omladina« (god. VIII.) stoji na godinu Din 40. Pojedini broj Dinara 5.—

E. Izdanja Omladine.

1. Vujec Grga: Petrica Kerempuh, ilustr. U Zagrebu 1921. Cijena Din 10.

2. Josip Mažuranić: Ljiljan Gabor. Cijena Dinara 15.

3. Dubrovački dvor, ilustr. Priredio dr. B. Cvjetković. U Zagrebu 1922. Cijena Din 15.

Od svih cijena imadu knjižare 25% popusta.

Narudžbe se šalju samo na Društvo Hrv. srednjoškolskih profesora u Zagrebu, Medulićeva ulica 33.

GODINA VIII. U ZAGREBU, DNE 10. LISTOPADA 1924. BROJ 2.

OMLADINA

LIST ZA ZABAVU I POUKU SREDNJEŠKOLSKE MLADEŽI

POVIJEST PETRA UGLJENARA

Prema narodnoj pripovijeci s Karpata.
(Svršetak).

III.

»Kad će biti vaša svadba? — pitale su ugljenarovu zaručnicu prijateljice.

»Ne znam. Ništa ne znam. Davno je već nestao i dugo ga već nisam vidjela — odgovarala je uboga djevojka, a suze je oblijevale.

Najednom se otvoriše vrata, a u slastičarnu uđe neki veliki gospodin.

»Dajte mi najboljih slatkiša — zatraži u prodavačice.

»Jesi li ti to, Petre?! — usklikne ugljenarova zaručnica.

»Dajte mi najboljih slatkiša! — još je uporniје ponovio veliki gospodin namrštivši se.

»Zašto ne ćeš da me prepoznaš, mili Petre, — svoju vjernu zaručnicu? — pečalno upita djevojka.

Petar joj mrko reče:

»Ja te ne poznajem, drsko djevojče. Potužit ću se tvome gazdi radi nedolična vladanja s kupcima«.

»A, tako, Petre! Dobro! Ti si se obogatio i zaboravio me! Pa Bog s tobom!«

Petar je izišao na ulicu, a drugarice stadoše da tješe rasplakanu zaručnicu. No može li se utješiti tko je izgubio ono, što mu je bilo najbliže i najdraže?

IV.

Već je nastalo proljeće. Jabuke se u vrtu rascvale i postale slične bijelim oblacima, koji su čekali tek vjetar, da odlete.

Pčele su se rojile na cvijeću, žedne i vesele. Nad jednom grančicom jorgovana letjelo ih je osobito mnogo.

»Što je? — živkali su vrapci.

»Što je? — kreketala je zelena gatalinka sa žalosnim očima.

»Rijedak, osobito rijedak slučaj — zacvrčao je cvrčak.

»Cvijetak jorgovana s dvanaest latica — zujale su pčele.

»To je sreća! To je sreća! — opet zavikaše vrapci.

Zaručnica ugljenarova upravo se šetala u vrtu. Ona je zamišljeno ispružila ruku i rasplašivši pčele otrgla upravo tu grančicu. Pogled joj pade na cvijetak s dvanaest latica.

»To je sreća! — usklikne djevojka. Oči joj zaplamte nadom i ona poljubi ljubičastu zvjezdicu, koja ju je tako neočekivano obodrila.

V.

Petar je imao vlastiti, upravo čaroban vrt, u kojemu je cvalo prekrasno cvijeće. Iskusni su vrtlari sa svojim pomoćnicima cijeli dan radili u vrtu, nastojeći da ga što bolje ukrase i da zasluže pohvalu gospodarovu.

Jednom se Petru prohtjelo da se prošeće u vrtu i da razbije tugu, koja ga je zaokupila u posljednje vrijeme i nije ga ostavljala, unatoč njegovoj sreći i uspjehu u materijalnim poslovima.

Mračno je hodao Petar između rondela i fine trave. Vrtlari su bili veliki majstori u svojoj struci. Pa i pravi umjetnici mogli bi da im zavide za umijeće, kojim su rasporedili biljke i cvijeće u lijep sklad, oku prijatan.

»Nekad sam vrlo volio cvijeće — pomisli Petar i sagne se licem bujnom božuru. No božur je bio bez mirisa.

»Čudno — promrsi Petar — koliko se sjećam, božur silno miriše, a ovaj kao da je od papira. Eto i grm grimiznih ruža. One sigurno najdivnije mirišu. Odmah ću da se opojim do omame!«

No i ruže su bile kao i božur, bez mirisa.

Petar je gnjevno pozvao vrtlare.

»Zašto vas plaćam? — Zar zato, da besposličite i da me varate? — Kakvo ste to cvijeće zasadili u mojemu vrtu? To mi je cvijeće! — Ne miriše baš nimalo. Potrudite se i objasnite mi, što znači sve to?«

»Ne grdi nas gospodaru! — rekao je stariji vrtlar — i ne viči na nas. Mi smo slobodni majstori u svojem poslu i možemo da odemo, ako ti se ne sviđa naš rad. Cvijeće je lijepo i mirisno. Pogledaj pčele, leptire i hrušteve. Pogledaj kako se priljubljuju k cvijeću, a miris mu privlači pače i prolaznike. Ta vidimo mi, kako se ljudi zaustavljaju kod ograde tvoga vrta i do nas dolaze njihovi

razgovori. Potpuno je moguće, da si učinio kakvo zlo djelo, pa te Gospodin lišio jedne od čovječjih radosti«.

Petar nije ništa odgovorio. Otišao je u svoju kuću, i tu posve ravnodušno saslušao izvještaj upravitelja o velikom uspjehu svoga trgovačkoga pothvata.

Te je večeri Petar bio osobito tužan. Ništa ga nije radovalo. Sjetivši se, kako mu je nekada pjesma olakšavala tugu, htio je da zapjeva, no odmah se uvjeri, da se ne sjeća nijedne pjesme i da ga je glas izdao.

Počeli su za Petra teški dani velike tuge. Sve se češće i češće sjećao riječi staroga vrtlara: »ti si zacijelo učinio zlo djelo i Bog te lišio čovječjih radosti.«

»Hladno je, hladno je u mojim grudima — stenjao je Petar i pošao da luta po gradu, a mučila ga tuga i nezadovoljstvo.

»Kako je, Petre?« — začuje iza sebe starački hripljiv glas.

Petar se trgne i pogleda čovjeka, koji ga je nazvao.

Pred njim je stajala starica, kojoj je nekada ne žaleći dao šačicu ugljena.

»Zlo, zlo ja živim — neočekivano je u sebi rekao Petar i nastavio: »Zlo mi je. Bogat sam kao kralj, no samotujem. Gospod mi je oduzeo male radosti čovječjeg života. Već odavna ne pjevam pjesama i ne smijem se, ne osjećam mirisa cvijeća. Zima je, studen u mojim grudima, starice, i nema sreće u mene, kojoj sam se nadao.«

»Uđi k meni u kuću, Petre. Čini mi se, došlo je vrijeme, da te ugrijem, da ti se odužim za onaj ugljen, što si mi ga dao prošle zime«.

Petar uđe u staričin stan, a kad ju je pozornije promotrio svojim staklenim okom, usklikne od udivljenja.

Pred njim je stajala vila bajoslovne ljepote, smješkajući mu se čarobno.

Glasom zvonkijim od žubora potoka i zvuka orgulja ona progovori: »Petre, riđokosi se liječnik s tobom zlo poigrao. Hladan je kamen u tvojim grudima i hladno ti je živjeti na svijetu. Idi za mnom.«

Vila otvori mala vrata, koja Petar nije ni naslućivao i oni uđu njima u velik staklenik.

»Kakvo je to cvijeće — zapita ugljenar vilu — pokazujući na bezbrojne ljiljane, što su rasli pod staklom.

» To je cvijeće Navještenja — odgovori vila. Kad je arkanđeo Gabrijel sletio pa navijestio Djevici Mariji milost Božju, on je potrgao ljiljan, iz čijeg je sjemena izraslo ovo cvijeće. Samo kod mene jedine ono raste i ima moć, da pobijedi vlast nečastivoga. — Eto, uzmi jedan cvijetak, idi k riđokosom liječniku i traži od njega, da ti vrati tvoje plameno živo srce.«

Petar uze ljiljan i otputi se brzo riđokosom liječniku, koji ga primi u svom kabinetu i upita:

»Jesi li sada zadovoljan, Petre, najbogatiji čovječe u našem gradu?«

»Ne, nisam zadovoljan, Nečisti Duše i došao sam, da zatražim u tebe natrag svoje srce«.

»Ha, ha, ha! To je već nemoguće! Nikada! Nikada! — zahohota riđokosi liječnik.

Petar mu pokaže cvijetak Navještenja.

Riđokosi liječnik problijedi, zatetura i pade u strašnim grčevima, a oči s užasom upre u posvećeni cvijetak.

»Otiđi! Otiđi odavle! — divljim je glasom zavapio riđokosi. Na bradu mu se cijedila iz ustiju pjena zlobe i bjesnila.

Petar se smjelo dotakne cvjetićem riđokosog liječnika. Razdala se zaglušna grmljavina, sijevnula munja i riđokosi je liječnik iščezao rasplinuvši se u mutni smradni oblak.

Petar pohita nato u sobu, gdje su bila spremljena ljudska srca i krikne u očaju: u sobi je bila tišina. Nijedno srce nije tamo kucalo i samo se sunčane zrake igrale na komadićima razbitih staklenica.

»Zakasnio sam! Riđokosi mi je liječnik utekao! Oh, nesreće«!

Petar se očajno udarao u prsa i najednom osjetio jasno, snažno i plameno kucanje svojega srca.

Radostan i sretan pojuri na ulicu, kao da se po drugi put rodio, toliko se u njemu opet pojavilo energije i života. Trčao je po pločniku gurajući pred sobom prolaznike.

»Kakav je to luđak? — pitali su jedni.

»To je bogati Petar. Mora do je dobro zaslužio na kakvom unosnom poslu — odgovarali su drugi.

No Petar nije ništa i nikoga slušao.

VI.

Zaručnica je ugljenarova radila u slastičarni. Žurila se, da posluži kupce, koji su svaki čas ulazili i izlazili iz dućana. Djevojka je stavljala u lijepe košarice čokoladu i biskvite, marcipane ili kandirano voće. Sipala je i vagala, misleći kraj toga sa smiješkom: cvijetak jorgovana s dvanaest latica znači sreću!

Očekivala je sreću i bila je uvjerena, da će sreća doći.

Najednom uđe Petar.

Zaručnica ugljenarova problijedi od uzbuđenja. A Petar se, prošavši kraj djevojke, obrati k jednoj od prodavačica: »Dajte mi svakojakih poslastica, najboljih što imate. — Zamotajte u najljepši omot i ne zaboravite, da je omot namijenjen za dar mojoj zaručnici.«

Čitav se dućan uzbunio. Sam se gospodar požurio, da posluži odličnoga kupca. I samo ugljenarova zaručnica nije sudjelovala u općoj uzbuni. Stajala je postrance i jedva zadržavala suze, kad je Petar brzo prišao k njoj.

»Eto ti mojega dara, moja mila — reče Petar svojoj zaručnici, pružajući joj kićeni omot.

Treba li da se opisuje začuđenje sviju nazočnih?

»Oprosti mi, što sam te toliko vrijeđao — nastavi Petar — no kad saznaš sve, ne ćeš me prestrogo suditi«.

Sve se dogodilo kao u priči.

Petar je nježno pomogao zaručnici, da sjedne u raskošnu njegovu kočiju i oni se brzo povezoše bogatim gradskim ulicama.

Sunce je na zalazu radosno poigravalo na zidovima kuća, na krovovima i zvonicima. Već su

padale prve večernje sjene, te se sve naokolo činilo izrazitije i plastičnije. Sunce-umjetnik velikim je umijećem svršavalo svoju sliku.

VII.

Te su iste večeri jurili dječaci s novinama po gradu i vikali:

»Čudni događaj! Senzacija! Čitajte! Čitajte!«

Stari je činovnik kupio novine i sio na šetalištu, da sazna zanimljivu novost. Izvadio je iz džepa velike naočale, protrljao ih velikim, crvenim rupcem i pročitao:

»Uredništvo novina objavljuje s velikom radošću i duševnim zadovoljstvom činjenicu. Posve neočekivano svi su naši bogataši postali dobri. Dijele svoje dragocijenosti i imanja. Što se dogodilo s našim milijunašima, mi ne znamo točno. No u svakom slučaju možemo da jamčimo, da u našem gradu nije ostalo nijednoga siromaha. Učenjaci su se vanredno zainteresirali za taj pojav. Iz susjednih gradova hrle dopisnici . . .

»Čudno — reče činovnik, pročitavši članak — čudno i ja pače sumnjam o istinitosti te objave«.

Činovniku se mogla i oprostiti njegova sumnja. Ta on i nije znao, da je poslije propasti riđokosog liječnika u prsima svakog bogataša počelo kucati opet pravo ljudsko srce. *V. Gorjanski.*

MI TAKO . . .

Kad o njemu razgovaramo, poneki sliježu ramenima i sažalnim smiješkom odmahnu rukom, kao da hoće da kažu: — Mahnite ga . . . Nije kod njega sve u redu . . .

Ali ja ga volim, i ako i sâm kadgod moram da se smijem njegovim istrčavanjima. No nije on budala, već nasuprot vrlo bistar i pametan član naše ljudske zajednice, tek nešto pretjeran. I samo oni, koji pamet mjere po obilju koristi, ti dakako porugljivo krste ga sanjarom, fantastom i slično. Sve to iza leđa, a ne u lice, ma da naš zajednički znanac nije bojovne ćudi, nego nasuprot vrlo miroljubiv. Ali gledajući žar i oduševljenje, koje ulaže u neka pitanja, za koja oni ne bi dali ni prašinu sa svojih cipela, radije su oprezni, da ta energija ne bi jednom izbila i za vlastite njegove osobne stvari ili kako to oni lijepo kažu:

— Treba oprezno s njim . . . Mogao bi se i probuditi i progledati kroz maglu.

A zaista je njegova glava vječno u oblacima nekih ideja i on koraca svijetom slijep za sve praktične i korisne životne svrhe. Kadgod ga štogod i strese, prodrma te razdijeli onu maglu pred njegovim očima, ali samo na čas. Tako kad ono jedared putovasmo zajedno Kordunom. Vozimo se samo u trećem razredu, jer je tu najšarenija smjesa putnika i jer . . . ono drugo pogodit ćete i sami. Taj put sjedi sučelice nama neki kršan kordunaš, debelih brčina, a moj priša upustio se s njim u razgovor. Sve tako o ljetini, vremenu, dok onaj ne izvadi iz svoje kožane torbe kuruzovnice, glavicu luka crljenca i u čistoj maramici soli te poče da blaguje, umačući obilno lukac u sô. Vrijeme je časnog posta, pa ne mrsi. Sad je trebalo vidjeti moga prišu. Razigrao se, počeo tumačiti onome fiziološke učinke različne vrste hrane i lijepo mu i shvatljivo protumačio, da sô doduše čini jelo ukusnim i slasnim, ali preobilno užita u stvari je ipak otrov, osobito za živce, kako to bjelodano dokazaše pokusi sa slanim i neslanim jelima u nekom zavodu za epileptične, već ne znam gdje u Evropi.

Onaj, žvačući i dalje kuruzovnicu i još jače soleći lukac, mirno mu odgovara, da nit je sam padavičav nit tko njegov od živih i pokojnih, a što se soli tiče, neka očita sveto Pismo i naučit će, što je kao pismen čovjek i gospodin trebao već i otprije da znade, kako je Bog dao na svijet sô ljudima za užitak. A oni, koji ga učiše, da je sô otrov, budale su, i neka traži od njih pare, koje im dade za tu nauku . . .

Ja amo stištem zube, da ne prsne smijeh iz mene, a moj priša upravlja mi pogled pun bespomoćne resignacije, jer kako će proti fizioligiji sv. Pisma. Zatim se nevoljko strese, malo ušuti, ali kratkotrajno je to neraspoloženje. Već par časaka kasnije zaboravio je taj neuspjeh, pa se ogleda, gdje bi mogao snova početi svojim poukama. Jer kanda mu se usjeklo u pamet, da je pozvan da obraća ljude k dobru i pametnu načinu života, a uspjeh mu je redovito onaj isti kao i kod onoga sa solju.

Najbolje se zabavim, kad počne o alkoholu, kome je ljuti protivnik. Tad sam uvijek siguran, da ću se lijepo provesti i to svagda na kakav drugi način. Ono već i ne brojim, da mu gotovo i ne vjeruju, da sâm ne zaviruje u čašicu, jer ga je narav obdarila s prilično omašnim a crvenim nosom. Zato redovno nikad kraja podsmjehivanju i namigivanju, što on sve podnosi stoičkim mirom i tjera svoje. Kojiput se i zbuni, a baš to su najsjajniji časovi za me, jer je uživanje motriti onaj njegov bespomoćni pogled, kao da traži pomoći i savjeta. Tako grmi jednom proti piću, navodeći sve moguće zastrašne primjere o različnim bolestima kao posljedicama alkohola, dok ga neki mudrijaš — iz Zagorja kao da je — ne prekinu:

— A čuju oni . . . Ne može to biti baš tako . . . Imali smo bilježnika u našem selu, i što ga ja znam, nikad vode pio nije, nego vino i to baš dobre mjere. I kakav je samo izgledao, pun i rumen kao ružica, milina ga bilo gledati. A prošle godine u ljetu najeo se trešanja, napio vode i odmah ga uhvatili grčevi u trbuhu, te već treći dan oglasilo ga crkveno zvono. Da nije pio vode, možda bi i danas još živio — završuje Zagorac i slavodobitno kruži pogledom po cijelom društvu. Nikad ne ću zaboraviti lice moga priše poslije te priče. Sam slučaj mogao se zaista baš tako desiti, a uzaludnost poučavati onog Zagorca, da je ono prijašnje svakodnevno piće pripravilo te smrtne grčeve, morao je i moj sanjar uvidjeti, bacivši pogled na nasmijano, ali ne baš odviše bistro lice svoga protivnika. Tako mu ne preosta drugo nego nastupiti potpun uzmak. Ali tome uprkos već možda par minuta poslije čujem ga, gdje pred nekim drugima razvija ono isto, radi česa malo prije postrada. I to sve s istom točnošću

i znanstvenom spremom, kao da je u kakovoj predavaonici. Samo jedamput se razbjesnio radi alkoholnog pitanja, kad mu neka »učena« dama prekinu razlaganja:

— Ah, molim vas... Tko bi pio vode poslije masnih jela...

Onda je čula, kamo pripada, a svakako ne među uzgojitelje mladosti.

Nije on ni jednostran ni dosadan. Za sve se zanima i u svačemu zna dati savjeta. Uvijek se može s nijm nešto novo doživjeti, dakako, sve onako slično, kako gore opisah. Za to kad pođoh na neko poslovno putovanje pravcem k moru, a on se priključio, već sam unaprijed razmišljao, u kakovoj će se slici odigrati danas ono već njegovo običajno. Nije nas bilo previše u vagonu, ali do nas sjedi baš zgodan seljak iz onih krajeva oko Kleka. Osrednjega je rasta, ali čitava ljudina od čovjeka a i dobro uhranjen. Bijeli se na njemu čista rubina a potpasan golemim kožanim pasom s pregracima, očito je još čovjek starih običaja i mode. Preko košulje mu plavi prsluk, a u džepu ura sa srebrnim lancem. Mora da je dobre imaštine, a i saznajemo razgovarajući, da ima podosta zemlje, a bavi se i krčmarstvom, koji zanat u Hrvata uvijek dobro nosi. Govori onom posebnom ikavskom kajkavštinom.

Baš je doba, da se siju kukuruzi, i ljudi rade po poljima onako, kako su već vični u tim krajevima. Teškom oklagijom, dolje zašiljenom, udaraju rupe u pooranoj zemlji i stavljaju unutra zrno, dva kukuruza. Već to je neobično mome priši rodom iz Slavonije i počinje da prigovara, a naš susjed mirno mu odvraća:

— Štede zrno...

Ali kad moj priša jednom počne, onda ga nije tako lako sustaviti. Učini najprije kratki izlet u poglavlje o čuvanju zimske vlage u težatnom tlu, što da je baš za sušne kraske strane neophodna potreba. A onda, sipajući statističke brojeve, da se i ja čudim i snebivam njegovoj svestranosti, izvede dokaz, da za ove strane uopće nije uputno sijati kukuruz, nego da je unosnije gojiti krmno bilje, pa uzgojem goveda nabavljati kruh svagdanji Ono, što im priraste kruha, to i tako jedva dotekne do Svih Svetih. Sve to je upereno na našega susjeda, da ga primora, da i on potvrdi, kako njihov način gospodarenja ne valja. Ali taj htjede par puta da brani ono staro: »plete kotac ko i otac« te dobacuje, da se poslije djeteline teško ore, a marva im je slaba, a to moj priša jedva i dočeka, pa slavodobitno izvodi, kako baš to duboko korijenje krmiva gnoji i popravlja zemlju i nada se potpuno uvjeriti svoga protivnika i učiniti od njega obraćenika. Ali taj se sve nekud skuplja, kao da hoće da se oklopi proti razlozima moga druga, a napokon, kad moj znanac ne popušta, protisnu nemarno, no odsječeno, kao da time prekida svaku dalju raspru i svaki dalji razgovor:

— Mi tako...

I moj priša uvidje, da proti tome nema protudokaza i po svom običaju skreće pogled na me, a ja dakako, pritajujem osmjeh. No kao obično malo potraja ta zabuna. Par hipova poslije ogleda se, gdje bi mogao s više uspjeha da vrši svoje poslanstvo. Tamo negdje u kutu prostranog vagona opazi mladu ženu s naprščetom i pomače se do nje. Nije me odviše zanimalo slušati predavanje, kako valja dojenčad odgajati, ali kad skoro poslije izadosmo ne nekoj stanici, vidim mu na licu, da i taj put nije našao baš zahvalna slušatelja.

U mjestu se rastasmo na neko vrijeme, dok ja svrših svoj posao, a zatim pođosmo dalje u planinu do neke šumske kuće, gdje ćemo noćiti. Stvari nam nosi neki ostariji nadničar Sofro, i čudim se svom prijatelju, da ne započinje nikakova razgovora s njim. Izgleda, da su ga oni neuspjesi od današnjega dana jače dirnuli nego obično. Ja tek kadikad prozborih koju s našim pratiocem, a poznavajući ga otprije priupitah, kako mu je kod kuće.

— Dobro sad... Dao Bog i njegova luč, te nestalo snijega u planini i zazelenila se trava... Mogu ovce već da se napasu — protiskuje prekidano Sofro. On, naime, stanuje povisoko. Tamo je sad tek ponikla trava, a ovdje u dolini već se kukuruzi siju. Kad stigosmo do mjesta noćišta i kad se odmorismo, predložim svome prijatelju, da se prošetamo do Sofrinih dvora. Rado prista i za četvrt sata penjanja uskim nogostupom kroz šumu dođosmo na neku progalinu. Sred nje je niska kućica, sazdana od jelovih brvana. Stara je i trošna, dolje već kao trbušasta, kako su joj temelji popustili. Krov prekriven šimlom, sva je već gotovo protrula, a tu i tamo okrpan novom. Poveseli se Sofro, kad nas vidje. Zavirismo kroz kućna vrata u kuhinju s otvorenim ognjištem, nad kojim visi kotao o lancu. S lijeva je bure valjda za kupus, jer cijela kuća nekako čudno kiselo zaudara. Radi te posebne a neugodne duhe ne uđosmo u kuću, nego se izgovorismo, da volimo biti vani na zraku. Ispod neke granate i krošnjate bukve posjedasmo: ja na neki panjić, a mom prijatelju iznese Sofro tronožac i nesta ga opet u kući. Ali vraća se začas i nosi zemljanu zdjelu punu kisela mlijeka s dvije limene žlice. Stavlja pred nas i nutka nas:

— Evo nešto kiseline... To nam je sad ljetna hrana... Drugog nemamo u kući...

Čudna je narav u našega svijeta... Kad ti tako tko naiđe, i najsiromašniji iznosi, česa u kući ima, dok nisam toga opazio u drugim zemljama, koje proputovah. Je li to naša krepost ili mana?...

Da ne odbijemo starčeve ponude, kusnuh malo te kiseline, u kojoj ima već i gotova sira. Nadolijevaju kiselinu uvijek s pomuzenim mlijekom i pomalo troše i tako je izmiješano mlijeko od više dana. Moj priša nešto osjetljiva želuca priupita ponajprvo, da li je to kiselina od kuhana ili od sirova mlijeka, a kad Sofro reče, daje od sirova, bljesnu mu oko... Znao sam, sad će biti nešto.

I zaista je počeo. Bilo je to vrlo učeno predavanje. Zanio se, počeo se razbacivati latinskim imenima različnih bacila, koji se nalaze u sirovu mlijeku. Osobito one prve kapi, koje se nalaze u sisama, da su najjače zaražene. Za nekoga bacila, kome sam već zaboravio ime, ustvrdi, da proizvodi vjetrove u čovječjem tijelu a koliko ih ima u jednoj kapi mlijeka ili u jednom kubičnom centimetru, to nam je ispričao, izbacujući milijune i bilijune sa sigurnošću kakova računskog stroja. A zatim lijepo izvede, da su baš naši najbliži srodnici i bez moderne nauke i mikroskopa spoznali škodljivost sirova mlijeka i prave kiselinu samo od kuhana.

Eto, Bugari, Srbi a i naši Hrvati Ličani rade tako, i baš toga radi poznati su sa svoga željeznog zdravlja i neobične snage. Trebao bi i Sofro tako, samo neka slijedeće prvo mlijeko prekuha i prilije mlako na onu staru kiselinu. Već za par dana nestat će onih škodljivih bacila, koji se razviše, u sirovu mlijeku.

Kraj toga pogleda moj priša milo na Sofru, a ja sam još za njegova učena predavanja promatrao lice starčevo. Najprije je zablenuto slušao tu bujicu njemu posve nerazumljive učenosti, zatim mu se ukaza na licu kao trag nepovjerenja i sumnje. Zgurio se još jače na svom panjiću i pogledava čas i na mene, ali napokon uporno zuri u zemlju. A kad na kraju dođe, da i on mora da kaže svoju na ovaj poziv moga priše, onda ponajprije pogleda lijevo i desno, kao da bi da umakne, trenom svrne oči opet na me, a kad ne nađe savjeta, onda se skupi kao jež i s nekim podmuklim prkosom upre na čas pogled u moga prišu i protisnu suho kroz zube:

— Mi tako...

Gotovo mi bude žao druga. Za onoliku učenost i gorljivost pa takova nagrada. I to već treći put danas. Razumio sam ga stoga vrlo dobro, kad me sjeti, da valja poći do noćišta, da nas ne pristigne mrak. Oprostismo se od Sofre i krenusmo nizbrdice, no iza par koraka moradoh se vratiti, jer bijah zaboravio štap prislonjen uz kuću. Sofro, baš zabavljen iza kuće spremanjem, ne vidi me, a čujem, kako mrzovoljno šapće svojoj planinki:

— Gadovi su gospoda... Kakva im je samo čudna rakija?...

Ne razumijem taj zagonetni prigovor Sofrin, jer smo nas obojica uvjereni apstinenti, ali brzajući za svojim prijateljem smetnem s uma, te Sofri ni riječi. Tek uvečer riješih zagonetku. Moj prijatelj prije spavanja vadi iz svog oprtača bočicu sa superoksidom na pola punu i pita, da li sam je ja upotrebljavao, jer zna, da je bila vrhom puna, a sad nema dobar gutljaj. Pogledah bočicu, a na njoj papirić s tri zvijezde, dobro znani znak za tekućine sasvim druge vrste.

— Otkuda tebi kao ljutom apstinentu ta bočica, kojoj zvjezdice pokazuju na tekućine onih iz protivnoga tabora... Još će tvojom krivnjom posumnjati na nas, da trošimo potajice konjak kod kuće.

— Zaista — prihvati moj drug — uzajmih tu bočicu od svoga stanodavca, koji baš nije neprijatelj takovih napitaka... Jesi li je ti trebao?...

— Nisam... Ali mirno lezi... To je Sofro gutnuo zaveden zvjezdicama, kad smo putem amo skrenuli u rječima, a njega ostavili na cesti.

— Pa... nek mu je na zdravlje! — završuje mj drug s tragom oprostive zlobice u naglasu. Nakon onakova tri neuspjeha u samom jednom danu, lako je podleći osvjetljivosti neškodljivoj uostalom.

Sutradan nastavismo naše pješačenje. Prilična je uzbrdica, a nosi nam oprtače opet Sofro. Sigurni smo, da ovaj put ne će kušati »gospodske rakije«. Meni je taj predjel poznat te prilično ravnodušno prolazim i pored zaista lijepih vidika, samo gledam da obavim posao, koji mi je povjeren. Skrećem u sječine i ispitujem procjene, dok moj drug više promatra okoliš, u kom je po prvi put. Prolazeći pored nekog čunjolikog ovisokog vrha, Sofro mu kazuje, da mu je ime Tisovac.

— Aha... Valjda ima dosta tisovine?...

— Ni jednog tisića nema više u njem — Sofro će.

— Kako?... Nije mu narod nadio ime samo onako bez razloga.

— Dabome da ne — prihvaćam ja — nekada je tu bilo debele tisovine stare po nekoliko stotina a i po tisuća godina. U starim Frankopanskim i Zrinjskim gradinama našlo se doprozornika od tisovine tako uzdržanih, kao da je danas usječena. Ona je gotovo vječne trajnosti. Naš čestiti narod pravio je od nje žlice, čaše i slične predmete kućne porabe, a kako Hrvati svu brigu za budućnost ostavljaju dragom Bogu i njegovoj pomoći, napokon eto vidiš, što je ostalo od svega toga tisovog bogatstva.

— Samo ime...

— Dabome... Mi tako — završih ja šaleći se.

Mučaljivi obojica nakon te kratke botaničke rasprave nastavljamo penjanje i nakon mučna tri sata dosegosmo razvodnicu. Još nam valja samo preći onu uvalicu i puknut će nam pred očima vidik na more. A i izgled šume sjeća, da se bližimo carstvu bure. Stabla postaju okraća, na vrhuncima lako su nagnuta u pravcu bure, a grane im od sjevernoistočne strane kratke i nerazumjerno debele. Nema više onih visokih jelovih i bukovih stabala, sve više i više javlja se niska, iz panja ponikla bukovina s mnogo manjih i većih čistina, a podlizuje u šumu već po gdjekoja jezičasta pruga: crvena, gola, kamenita — čist primorski kraš. Cijeli taj komad šume sličan je rešetu, radi onih mnogih čistina, te upravo kao da šuma sama govori, da će domala i tu biti kraš. Opaža to i moj drug.

— Čini mi se, kao da kamen ovdje napreduje...

— Za moje mladosti bila je šuma sve do one druge dolje niže nas — pokazuje Sofro na neku dražicu možda oko 100 metara ispod nas.

— Ovo je, čini se, ipak nastalo bez mletačke pripomoći...

— Hvala Bogu, da i sami nešto možemo, — gizdavo ću ja, preuzimajući od Sofre oprtače i isplaćujući mu pogođeno. Nizbrdice možemo lako i sami ponijeti svoje stvari. Kad Sofro ode, za par časaka prođosmo uvalicu i stadosmo na razvodnici, da se naužijemo prekrasnog vidika na Primorje, Kvarner i Senj s mrkom pozadinom Senjskog Bila i Velebita. Sunce je prigrijalo zrak, da sve treperi, a laka, vlažna jugovina učinila sve vidno i prozirno, kao da je cijeli kraj pod nama ocrtan kao kakov tloris. Moj drug osjetljiv za sve, što je liepo, zadubao se u taj prekrasni vidik, dok ja kao suhoparnija narav ogledam se za kojim zgodnim kutićem, gdje bi mogli u hladu sjedeći užiti se i prekrasnog vidika a i prigristi česa imamo u oprtačima. Nađoh prikladno mjestance ispod neke niske i granate bukve te prizvavši prišu povadismo naše poneto. Nešto tvrdo obvarenih jaja, iz posebnog stakla maslaca, a u času skuhasmo si laka čaja kao napitak poslije zalogaja. Sve to ima moj drug u oprtaču. I krute žeste za gorivo i samovar zgodno udešene, da bi mogao kuhati i druge stvari. A sve je to lako, spretno od aluminija, sabrano kojekuda na putovanju. Kad založismo, ja sam i dobro ras-

položen, te čaj srčući draškam svoga prijatelja, koji je neobično ozbiljan i mučaljiv.

— Duše mi, baš ne postupaš s tvojim prijateljem kako treba... Dok kakov Sofro ili onaj s kožnatim pasom može da razveže bujicu tvoje rječitosti i da sabire suho zlato tvojih pouka — kraj mene ubogara zatvorio si to vrelo mudrosti... Što šutiš?. Ded reci malo koju i meni.

Sve to je bilo rečeno lako i šaljivo, ali moj zamišljeni priša nije ni opazio onaj tračak poruge, koji je ležao više u naglasu nego li u samim riječima. Opet je bio u svojim oblacima, a tad ga je teško dozvati dosadnoj ljudskoj zajednici. Obično je to znak, da bi sigurno sasuo koje svoje poučno predavanje, kad bi samo imao pri ruci kakova zgodna slušača. Gotovo žalim, da nema nikoga pored nas, jer sam uvjeren, da bi opet nešto doživio. Ali mora da su njegove misli bile tako snažne, da i ne trebaše slušača, jer odjednom poče da govori. I jest i nije upereno meni. On ima nešto da kaže, i, da nema mene, on bi to kazivao isto tako uvjereno onim krŽljavim bukvićima ili golom kamenju i pećinama, koje strše isprutane mršavom, crvenom zemljicom.

— Oh!... Da nam se sada prenijeti u ono doba, kad je još sve odavde do mora bila šuma... Pomisli, kakov blagosloven kraj je to morao biti! Ovdje na visu jelovina i bukovina, a od sredine niže već hrastovina i ostale listače. Vode je bilo... šuma je branila vrela od žarkog sunca. Divljač svake vrsti nalazila je zaklona, a zimi se spuštala k blažem morskom zraku, da ubjegne zvjeradi i dođe lakše do hrane. A kako su tek onda morali biti krasni zaselci? Možeš li zamisliti ljepšeg i krasnijega zemaljskoga raja? Nije bilo te strašne bure. Ona je, odbita šumom, bjesnila tek visoko u zraku, a nije polegla baš uz samo tlo, kao što to čini danas. Dolje kraj mora valjda i nije bilo nikad zima, nego samo proljeće i ljeto.

A danas?... Žalostan ovaj crveni krš, kao da diže strašnu optužbu na nas, koji ju i osjećamo te bacamo krivnju na druge. Hrvatu je svagda netko drugi kriv za nedaće, koje ga stižu. Ta eto i danas boriće sadimo, varajući sami sebe, da kraš pošumljujemo.

A skreneš li okom desno... eno tamo gubi se u magli Pula, živ dokaz kobne naše nemarnosti, jer 24 sata poslije što postasmo kratkotrajni gospodari ratne mornarice, već nam lukavi Latin baci u zrak najveću i najbolju našu lađu. A onamo ispod i iza Učke gledaj ona naselja. Robovi su to sada... Robovi opet novom istom dušmaninu, koji nas je i prije vijekova ljuto pritiskao.

A mi?... Ne znamo drugo, nego da druge optužujemo ili u nemoćnom bjesnilu grčimo pesti i prijetimo sa »zmajištem zmajeva« ili »s miškama poput munje od oblaka« i »kosmatim Morlacima«, dok se dušmanin podsmjehiva našem djetinjskom nadimanju. Oh!... Ludih nas... :Ta i prije vijekova bilo je ovdje :zmajište zmajeva« i :mišica poput munje od oblaka« »poraslih na ljutom kamenu«, pa ipak nas prodavalo kao grla za žute cekine. Ubogari mi još i danas ne spoznasmo, da je vješto bačen kamen pobijedio i uništio i mjedene mišice zmajeva sada, a nekmoli ne bi naše kukavno »kosmato« meso A koliko takova kamenja već je ubačeno među nas? Kad ćemo se već jednom sjetiti, da svijetom vlada ne miška nego razbor i razum i da nam je razlog naših nesreća tražiti u nama samima, a ne bacati krivnju na svakog drugoga prije nego na prave krivce, na nas same. Hoćemo li ikad progledati?... Hoćemo li ikad okrenuti pravim putem, da se tuđin dušmanin ne koristi našom ludosti?...

Govoreći te riječi bio se moj drug zagrijao, lice mu je jasno ocrtavalo ono, što se zbivalo u njegovoj duši. Čas je odrazivalo oduševljenje, čas gorko razočaranje a i divlji gnjev. Malo popostade, a zatim nastavi:

— Sve se nadam, da hoćemo, ali ima časova, kad me i ta nada ostavlja, te se bojim, da se nikad promijeniti ne ćemo... A i ne možemo.

— Kako ne možemo? Otkuda ti tako crne i beznadne misli?...

— Kako?... Zašto?... — raskolači moj drug oči u čudu — Zato jer... jer: M i t a k o — Izgovarajući taj »mi tako«, lice moga prijatelja poprimilo je možda i nehotice ujedljivo-porugljiv izraz kao da je tu rečenicu dobacio kroz mene svim onima iza nas. Bilo je u tom glasu i bola i jetke poruge i, ako ima krvavih misli, ima i krvavih riječi, a ove su zaista bile izgovorene krvlju iz sredine srca. Sad sam i ja shvatio, da sam i sâm upravo takov... »Mitakaš« kao i Sofro, te onaj s kožnatim pripašajom i svi mi, koji se rugasmo našem drugu a nikad ga pravo ne shvatismo. Sad tek opazih, kako smo svi daleko ispod njega. Zaista je hiljadu puta časnije biti ismijan, nego ubrojen u beskičmenu i trulu gomilu onih od »mi tako«. Zato onaj njegov »mi tako« prođe kao oštar nož kroz moju nutrinu i skočivši na noge zavapih gotovo bolno:

— Ne, ne ćemo više tako...

Mora da je godilo mome drugu, što ipak jednom nađe nekoga, koji je pravo shvatio njegova nastojanja, jer mu nakon svega onoga ogorčenja, očaja i razočaranja sunu licem osmjeh zadovoljstva.

— Malo nas je doduše, ali ne klonimo duhom. Žarom oduševljenja upalit ćemo i ostale mlakonje, a onda... onda... — završava moj prijatelj, prijeteći rukom pravcem onamo, otkuda nam nikad ništa dobra došlo nije, i ne izgovorivši do kraja svoju misao. Nije ni trebao, znao i osjećao sam je i sâm i stupajući k moru zakleh se u sebi, da ću i ja poput moga druga otvoriti borbu proti našem »mi tako«, makar požnjeo isti uspjeh. Dobro sjeme mora niknuti makar i na lošoj oranici i donijeti kad tad obilata ploda.

Šilar.

MEMOARI IZ MOGA DJAKOVANJA

KADA JE NAŠA »LIJEPA DOMOVINA« POSTALA HRVATSKA HIMNA?

Mnogi misle, da je »Lijepa naša domovina« već dugo godina himna nas Hrvata. Međutim tomu nije tako. Još za moga srednjoškolskoga vremena u zagrebačkoj gornjogradskoj gimnaziji — a bilo je to osamdesetih godina prošloga stoljeća — nismo imali svoje himne. Znam to po tome, što smo mi đaci imali privatne klubove — nismo to dakle smjeli javno raditi, kao što to današnja školska omladina može činiti — u kojima smo prema našim silama njegovali svjetsku pjevačku i glazbenu umjetnost; poslije toga bio sam na univerzitetu u Zagrebu član akademskoga pjevačkoga društva :Lira«. Živo se sjećam, da smo u tim našim društvima pjevali različne junačke i ljubavne pjesme, ali: Lijepa naša... pjevali smo rijetko, a sigurno to kao vatreni hrvatski mladići ne bi bili činili, da je već tada ova pjesma bila »pjesma nad pjesmama, svetinjom našom«, a još manje smo ustajali i skidali šešire, kada smo tu pjesmu pjevali. A isto to nisu tada još ni ostala naša pjevačka društva činila. Bilo je to tek koju godinu kasnije!

Za vrijeme izložbe Gospodarskoga društva, koja je god. 1891. održana u Zagrebu na današnjem Wilsonovu trgu, često sam se za lijepih ljetnih večeri šetao u Gornjem gradu na Strossmayerovu šetalištu, bacajući pogled na tada zvani Sveučilišni trg, odakle sam uživao gledajući električnim svijetlom bajno rasvijetljeni izložbeni prostor. Koliko god me želja vukla, da odem svake večeri u izložbu, nisam to mogao činiti, jer sam morao voditi brigu oko diferencijala, integrala i različnih fizikalnih problema — spremao sam se za profesorski ispit! Pa sam tako par distance morao uživati u lijepoj rasvjeti i još ugodnijim akordima vojničke glazbe, koja je svake večeri svirala na izložbi i savim se dobro čula na »promenadi« u Gornjem gradu. A ta je vojnička glazba gotovo svake večeri, kad se već stalo primicati vrijeme zatvaranja izložbe, svirala »Lijepa naša« ubrzanim taktom, u obliku koračnice, kako se ona obično ne pjeva. A kako je oduševljenje općinstva u to vrijeme bilo u izložbi veliko, poraslo je ono još i više, kad je ta pjesma svirana te se masi naroda nehotice baš ova pjesma počela najvećma sviđati i ona joj je postepeno davala prednost pred drugima, možda još ljepšim pjesmama. Sad su i novine zagrebačke, izvješćujući dnevno o izložbi i njezinim zabavama, stale propagirati »Lijepa naša«... kao našu himnu i tako je ona takovom i postala.

Dakle od onoga vremena pjevamo je mi Hrvati u svečanim zgodama, skidamo šešire i ustajemo, kad se ona pjeva. Tek od onoga vremena mrzimo onoga, koji to — bio domaći sin ili tuđinac — na našoj grudi ne čini. Dobro mi je u pameti, kako su koju godinu izatoga i naše novine, koje su političkim svojim smjerom bile protivne tadanjem banu grofu Khuenu, ipak pohvalno i s priznanjem isticale, da je on prvi bio, koji se prigodom građanskoga, njemu u počast u Brodu na Savi priređenoga banketa, sa svoga sjedala dignuo, kada je zapjevana »Lijepa naša...«; pa su se na taj slučaj pozivale, kad su htjele koga javno žigosati, što nije kojom zgodom htio iskazati dužnu poštu našoj himni.

Stanko Plivelić.

ZA VEDRIH SVIBANJSKIH NOĆI

Za vedrih svibanjskih noći, kada se po modroj vedrini neba smiješe kristalne zvijezdice, kada je uzduh topao i mirisan, a lahorić nježniji od cjelova proljetnog sunca... onda me neka neizreciva čežnja privlači klaviru.

Tiho, tihano zatreperi slatka melodija Schubertove fantazije i razlije se u mjesečevom pjenom okupanu noć.

Neka slatka bol uvlači se u dušu moju, u očima se rađaju suze, a tugaljivi mol-akordi dižu se u blistavo carstvo dražesnih jasnih zvijezda,..... tihi i sneni. Lahorić satkan u svili mjesečevih zraka, okupan u slatkom mirisu prvog proljetnog cvijeća,.... cjeliva duboke uzdahe moje i leti s njima u titravo carstvo svemira, gdje se smiješe bijele želje moje kao dražesne zvijezdice, blistave — nedokučive.....

Dušu mi obuzima neka svemirska sreća i cijeli svijet mi se pričini kao prekrasna pjsma e— pjesma sreće i boli...

To mi se uvijek događa u vedrim proljetnim noćima, koje su lijepe kao slatke djetinje priče... Misli mi onda lete za pjenušavim oblačićima tamo daleko, daleko, gdje se smiješe ispunjene želje i nade ljudske.... u carstvo dražesnih jasnih zvijezda.....

Ivanka Vujčić.
uč. II. r. dvor. trg. škole.

GUŠČAR

Probudiše ga u jutro za izlaza sunca. Od majke je dobio komad kruha, ogrnuo se plahtom i potjerao guske. Mnogo ih nije bilo. Stara siva guska i dva mala, zelenkasta guščeta. Na njegovu sreću nije se više ove godine izleglo. Siva je bila jako ozbiljna i mirna, riječju — poštena guska. Ali se guščići nijesu ugledali u svoju majku. Čas su se zadržavali, čas vraćali kući, čas silazili sa ceste. Ona se srdila, psikala, pače udarala krilima. Hrenuljo nije dirao u njih. On uopće nije znao, zašto ga tako rano bude i u ovakovoj zimi šalju u polje, kad bi siva i bez njega znala ići na pašu i vratiti se kući.

— Je li, siva? — upita on ozbiljno. Ali siva je šutjela.

— Je li, siva? — zapitao je glasnije i udario je bičem. Siva je dignula krila, zavrtjela svojim dugim vratom i zavikala »Ge, ge, ge!«

— Vidiš, glupa gusko! — odvratio je Hrenunjo, i više je nije pitao, jer je htio spavati. On je znao idući spavati. Zatvarao je oči, plahtom je pokrivao glavu i mislio, da spava. Noge međutim gazile mrzlo, proljetno blato i donosile su ga na brod. Ovdje je otvarao vjeđe i budio se. Bio je uvjeren, da se naspavao i više ne će spavati.

Brodom su nazvali mjesto na rječici, koja je na tome mjestu jedva plazila po nečistome blatnom tlu. Obale je imala metar visoke, obrasle travom. S onu stranu broda bilo je nekoliko kuća, koje se odmakle od sela, a dalje šuma, polje i opet polje.

Siva se vičući spustila na brod, guščići se skotrljali za njom. Hrenjunjo je stao nad obalom. Bio je malo veći od sive, nalik velikoj grudi zemlje; siv, šutljiv, neokretan. Samo mu se vidjele poput ugljena crne oči. To mu je sve i bilo; te oči i trbuh, nadut kao bubanj.

Stao je i pogledao okolo. Bilo je sivo, sivo i neprijatno. Proljeće je nekako zakasnilo. Po blatu hodale su gladne, snuždene rode, po šikari se tužno javljale ptice. Prerano doletješe. Hrenunjo je žalio te ptice i htio im je baciti kruha. Ali one nijesu išle k njemu, i on je jeo sam.

Kruh je bio crn, od brašna samljevena na žrvnju. Često su među zube zašle vlasi, pače i sitni kamenčići, ali Hrenunjo se nije na to obazirao. Nije ni pomislio, da kruh ili kolač može biti ljepši, bjelji. Kako da misli o tome. Nekada mu je znala mama donijeti iz gostiju ili iz grada žemlju ili medenjak. Ali to je bilo nekada. Sada donese malenoj Marunji, ali i to rijetko kada. Nekako se sada ne vidi bijeli kruh, samo crni, sve crnji.

Pojeo ga, kakav je bio, ostatak je bacio među guske i sio je na obalu. Ali je na obali duvao jak vjetar, i on se spusti niže.

Sad mu je samo na čelo duvalo i dizalo staru očevu kapu. Nju je navukao na oči, omotao se plahtom, a noge podvio pod sebe. Osjetio je zimu, ali to nije dugo trajalo. Ili je on ugrijao zemlju, ili ona njega, bilo je sve toplije: u grudima i na rukama. Za noge se nije brinuo. Bile su mu poput dviju tankih šiba, tanke, crne, velike, raširenih prstiju, debele kože na tabanu; nalik više ptičjim čaporcima, nego ljudskim nogama. Hodao je njima isto tako dobro po oštrom kamenju, kao i po svilenoj travi, po vrućem pijesku, kao i po mrzlom blatu; ni strnoke nije mu zadavao boli.

Stisnuo se i mislio. Mislio je o tome, kako dugo tjera te guske i kako će još dugo tjerati. Htio je pače i brojiti, ali je znao samo do pet, i to nije znao dobro, da li utorak dolazi poslije srijede, ili srijeda poslije utorka. Konačno, šta će mu računanje? Tjera od blagdanâ, a tjerat će, dok ne naraste Marunja. A Marunja nekako ne će da raste. Pametna je, ne budi joj uroka. Ali ipak će jednom narasti, a onda će on prebaciti preko nje plahtu, a sam će otići na drugi posao. Možda će i u školu?. Da, da; malo će u školu, a malo će i što drugo da radi. Što je zapravo škola, — Hrenunjo nije znao. Vidio ju je samo izvana, ali u njoj nije nikada bio. Izvana je prijatna. I zvonce ima. Bože mili! kakovo je to veselje zvoniti! Ali čemu da on o tome misli. Gospodin učitelj samo starijima dopušta katkada zvoniti i to samo onda, kad pošalje iz škole nekamo podvornika Staha. U toj školi, veli se, katkada tuku, kleči se, i ruke se gore drže. Hrenunji se to nije svidalo. Tučnjavi se nije osobito veselio. Tukli su ga svi i bez škole... Pa neka tuku! Zar njega boli? Nekada ga je boljelo, ali sada više ne. Ali kada će ona narasti, kada će to biti?

zato, što je razbio ocaklenu zdjelicu. Osjeća i danas...

Pa neka! Kad naraste Marunja, bit će drugačije. Ali kada će ona narasti, kada će to biti?

Zamislio se Hrenunjo, i nije znao, zašto ga je obuzeo strah. Kao da je prvi put osjetio neprijatnu hladnoću, ovu tihu samoću, svu svoju bijedu. Ali odmah je pomislio: Čega da se bojim? Dan je! Još malo pa idem kući, majka će mi naliti u zdjelu jela, gnječenog krumpira, onda ću spavati, a sutra opet ću potjerati guske ovamo, na isto mjesto, na brod. Pogledao je i pričinilo mu se, kao da ne će nikada vidjeti taj brod. I Hrenunji je bilo žao.

Ali osjećaj žalosti nije dugo trajao, ustupio je mjesto osjećaju boli.

Hrenunju je više puta boljelo, ali ne ovako kao ovaj čas. U grudima ga je stisnulo, kao da je netko rukom primio, držao i gnjeo. K tome ga je još i mučila misao, da nije možda čir.

»Čir« je u umišljanju Hrenunja bilo nešto najstrašnije, što uopće može da bude. Iste se smrti nije tako bojao.

Što smrt! Mršava kao Steceva Polahna, iscerenih zubi, s blistavom kosom. Ide i kosi. Dođe k čovjeku, — šah, — i mir. Vidio je tu smrt na slici u crkvi, a Steceva Polahna blizu njih stanuje. Zašto bi se bojao?

Ali »čir«-uh, to je gadno!

Zelen kao krastača, patkina kljuna, mačjih očiju. To je ogavno. Samo vračarica Horpena znade ga istjerati. — Ostavi me, — moli čir. Mimoići ću deseto tvoje koljeno, samo me pusti na miru.

A Horpena samo: izlazi i izlazi! Katkada izađe, a katkada i ne. Ima, koji izađe, a ima, koji ne će.

Iz njihova Iljka baš nije htio, makar je Iljko bio kao hrast. Cent pšenice je dignuo, al ipak ga je »on« svladao.

Hrenunjo se toga sjeća. To je bilo prošle godine, u proljeće. Obolio je Iljko, pozvali su Horpenu, metnuli su ga na klupu sred sobe i — izlazi! Bilo je baš smiješno.

Iljko je vikao, a Horpena ga je mijesila kao tijesto. On se istrgao, pa su ga držali; što se on jače trgao, to su ga jače držali, a Hoperna je još jače mijesila, ali ne rukama, već koljenima, a on je još jače vikao. Onda je prestao, pomodrio i počeo hroptati. Hrenunjo se prestrašio i pobjegao je u vrt i otada se boji »čira«.

Sutradan je Iljko umro...

Nije li »čir«?

Osjeti, da mu zubi cvokoću, ruke i noge drhću, a u glavi mu se vrti. Gleda on rječicu, a kad tamo, gdje bijaše rječica, sada trava, gdje bijaše trava, sad rječica, a onda obratno, i opet obratno, i opet i opet.

JOSO BUŽAN: MOLITVA.

Što da počne? Ništa drugo, već pokupiti guske i vratiti se kući.

Teškom se mukom dovukao kući, a mati odmah navali na njega: Zašto si, kaže, ti ovakav i onakav, sine, tako se brzo vratio! Ja ću iz tebe dušu istjerati!

Ali nije trebalo tjerati, sama je izašla. Ali kao da joj je bilo žao ostaviti jadno tijelo, izlazila je polagano — polagano.

Hrenunjo je umirao neka tri dana. Dolažahu susjedi, dolažahu žene, žalili, tješili, — áli nikako nijesu mogli pomoći. — Tako mu je suđeno, govorahu, pa gotovo.

Baba Horpena je rekla, da je »čir«, ali tjerati nije htjela, jer kako bi.

— Da ga Bog što prije uzme, jer je samo na smetnju u kući.

Ali ga Bog još nije uzimao.

— Tako mali, — govorahu žene, a tolika jakost.

— To je ona kriva, mati... jedna drugoj dodavaše potiho. — To je za nju kazna.

Govorile su, primjećivale su, a napokon su odlučile poslati po šepavog Fedorka, onoga, koji u crkvi pjeva, i u Počajevu je bio i svete je listove čitao.

— Neka dođe i neka pročita list Božji, da se ne muči kršćanska duša.

Došao je Fedorko, pročitao list Božji, i kršćanska duša izađe.

Vani je bilo toplo, na brodu je žuborio potok, kraj broda zelenile se vrbe, dječaci napravili od njih frule i svirali. Ali toga sviranja Hrenunjo više čuo nije.

Poslije sazna Hrenunjeva mati, što su zli ljudi o njoj govorili, da tobože radi njezinih grijeha nije mogao pokojnik umrijeti; i teško joj je bilo pri duši.

Ta ona je njega tako voljela! Njega je jedinog imala! A da je umro — takova je volja Božja, a da je guske pasao, — morao je. Tko bi mjesto njega pasao?... To vam je uvijek tako... štogod se zbude na svijetu, uvijek je majka kriva, ah uvijek majka! — mislila ona rastužena.

Preveo s ukrajinskoga V. Vojtanovski.

Napisao Bogdan Lepkij.

MATIJA GUBEC -- WILHELM TELL

Govori se, da je historija učiteljica života, to jest ona bi imala biti izvor one životne mudrosti, koja je potrebna i pojedinom čovjeku i čitavomu narodu. Takova bi historija trebala da bude. Međutim to nije uvijek; prvo zato, jer i pojedinac čovjek i čitav narod postupa već prema prilikama, u kojima se nalazi ne obazirući se mnogo na historiju, a drugo zato, što je malo tko tako upućen u nju, a da bi mu mogla ozbiljno poslužiti, i onda koliko je i poznaje, ne će mu biti od osobite koristi, jer historija često one najbitnije momente iz života naroda ili pojedinaca ili prešućuje ili tako prikazuje, da ne odgovaraju potpunoj istini. Dolazi pak to od toga, što su se nekoć pisali anali pristrano, osobito ako se radilo o kakvoj velikoj ličnosti, pa je trebalo istaknuti njezine dobre strane, kojih ta ličnost nije ni imala, ili je pak trebalo ublažiti loše njene strane. I dok eto u historijama nailazimo na čitave stranice, čitava poglavlja, koja se bave tek jednom ličnošću, koja nije zaslužila, da joj se samo i ime spomene, o događajima, koji su često bili velika zamašaja i značenja, ne možemo da saznamo već tek toliko, da su se nekad negdje zbili.

Tako su većinom i radili stari historici, ako ih smijemo uopće nazvati tim imenom, pa moderni, pravi historici, htjeli oni biti još tako nepristrani i objektivni, opet su u mnogo slučajeva upućeni i na nesigurne i netačne izvore. Najlošija pak strana starih izvora je ta, što se više ili manje svi prikazi kreću oko krunjenih glava, a život se malenih i prezrenih: seljaka, kasnije i radnika gotovo ne spominje; ili ako se već i spominje, onda to dolazi tek toliko u obzir, koliko su krunjene glave, a uz njih i plemstvo pa i svećenstvo od toga imali koristi ili štete.

Tako se na primjer o posljednjem kojem vladarčiću u Njemačkoj više pisalo nego o pobuni tkalaca u Peterwaldau-u usred 19. stolj., i ako je ovo posljednje neisporedivo veće vrijednosti za razumijevanje tadašnjih socijalnih prilika, već da li je ovaj knez imao kćerku onoga vladara za ženu, ili je li pobijedio ili bio pobijeđen od svoga suparnika itd. Sve su to same sitnice, koliko takovi momenti nijesu dublje djelovali na tadašnje životne prilike širih slojeva pučanstva.

Takovih primjera imade bezbroj. Takav je primjer i Matija Gubec, kojega historija jedva i spominje, a o caru Maksimilijanu, koji je za Matijina vremena vladao, imade čitava historija; tako je i s Wilhelmom Tellom s obzirom na Albrechta I. austrijskoga, koji je za Tellova vremena živio.

Sva je sreća, da se našlo pjesnika, koji su često svojim perom proslavili takove velikane, pred kojima potamnjuju krune inače mnogo spominjanih i slavljenih careva i kraljeva. Osjećaj za pravdu pobudio bi u plemenitoj pjesničkoj duši želju, da budu takovi velikani pjesnički proslavljeni, kad historija nije našla vrijednim, da im postavi spomenik dostojan njihove veličine.

Matija Gubec i Wilhelm Tell rijetke su dvije historijske pojave, dva borca za čovječnost, jednakost i pravednost. I hrvatski i švajcarski narod, kao i mnogi drugi, patili su od zuluma ne samo pod tudom, već i pod svojom vlastitom vlastelom, a to je toliko i žalosnije i bjednije. Plemstvo je imalo tako reći apsolutnu moć ne samo nad imutkom, ako ta riječ uopće imade ovdje nešto da znači, već je ono imalo vlast i nad životom svoga kmeta. Plemić je mogao svoga kmeta i tući i zlostavljati po miloj volji, a da za to nikomu nije bio odgovoran. Što je bio život jednoga kmeta u rukama njegova gospodara?!

U našem Zagorju još i danas živi anegdota o nekom bahatom spahiji, koji je pred svojim dvorcem hranio vrapce, dok je kmet njegov u isto vrijeme prolazeći s teretom na leđima nehotice poplašio ptice. Plemić se tako silno zbog te nepažnje kmetove razljutio, da je doviknuo jednomu čovjeku: »Če (ako) mi još jenkrat moje vrapce stiraš, ja te vstrelim, dva forinta globe platim i nikaj (ništa) mi ne bu!« Dakle dva forinta globe za jedan život?!

Neki Američanin je za vrijeme velikoga svjetskoga rata procijenio vrijednost jednoga čovječjega života na deset tisuća dolara. To je dakako kruto praktično procjenjivanje s obzirom na privredu, dok je u bitnosti život čovječji neprocjenjiv, jer svaki čovjek za sebe čini jedan zaseban svijet, i nitko ne daje svoga života niti za tako zvani čitavi svijet, a kamoli za deset tisuća dolara. Ima doduše ljudi, koji žrtvuju svoje živote za koju veliku ideju, ali kod toga vazda imadu svoj dio još i drugi momenti, kao častohleplje, srdžba i slično, a u najviše slučajeva ovakovi veliki ljudi i ne računaju sa životnom pogibli, to jest oni ne pomišljaju, kakav ih tragički svršetak može da stigne, tako su obuzeti svojom idejom. Obično se to njihovo raspoloženje naziva neustrašivošću. Takvi su neustrašivi junaci i naša dva junaka Matija Gubec i Wilhelm Tell.

Velika je sličnost između njih: obojica mirni i ispravni ljudi, obojica susretljivi i spremni da drugome budu na pomoći ne samo savjetom već i djelom; umni su i razumni, i upravo zato dobri kao nepokvarena djeca; osjetljivi za svaku nepravdu, ticala se ona njih samih ili drugih, a kad treba u borbu, onda ne poznaju opasnosti, jer su posve predani svojoj ideji — oni su neustrašivi. Ima tek jedna razlika između njih, da su nejednake sreće. Da li to leži u znatno jačoj volji Matije Gupca, koji se daje na organizaciju vojske te napokon preuzima i samo vodstvo ,dok Wilhelm Tell odbija i jedno i drugo, ali je spreman na sve, što njegovi sumišljenici zaključe; ili pak postoji još nešto, što odlučuje sudbinom i pojedinaca i čitavih naroda, a zovemo to vulgarno sad srećom sad opet nesrećom, to se ne da tako lako ustvrditi. Toliko stoji, da Gubec raspolaže znatno jačom voljom nego Tell. Možda i leži u tome pad Matije Gubca. Svakako se ne smije smetnuti s uma, da su njih dvojica živjeli u dva različita doba, između kojih ima vremenski razmak od preko dva i pô stoljeća.

Wilhelm Tell živio je za vladavine austrijskoga vojvode a njemačkoga cara Albrechta I. U to su vrijeme ugnjetavali austrijski kastelani švajcarskoga kmeta nalažući mu, da im zabadava radi, da im daje dio svoga jadnoga prihoda i da im se pri tom slijepo pokorava i da šuti. Najgoropadniji i

najnečovječniji između njih bio je zloglasni Gessler. On se nije samo time zadovoljavao, da ništa ne radi i da dobro živi, a o trudu svoga kmeta, već je htio, da švajcarskog gorštaka, koji je u visokim svojim planinama odrastao na suncu slobode, i politički zarobi. Zato naredi, da se na ovisoku motku priveže carski šešir, da stoji tu kao simbol tuđinske vlasti nad podjarmljenim švajcarskim brđanima.

Šešir su taj čuvali Gesslerovi panduri s nalogom, da svakoga prijave, koji se ne bi toj napravi poklonio. Prvi, koji je uskratio počast carskom šeširu, bijaše Tell iz kantona Uri, koji je među svojim zemljacima bio čuven kao najbolji strijelac.

Tell bude predveden pred Gesslera, da mu ovaj sudi. Gessler doduše ne naredi Tellu nikakve običajne kazne, bilo tamnicom bilo globom ili čim drugim, već mu naloži, da s glave svoga djeteta skine strjelicom jabuku. Tell se spočetka ustručava, ali konačno ohrabren junačkim držanjem svoga sinčića, koji se upravo veseli, kako će se njegov otac proslaviti pred sakupljenom gospodom (dok i njegova slava pri tom ništa manja ne će biti) pristane nesretni otac na izvršenje naložene kazne.

I doista sigurnom rukom odapeta strijela pogodi jabuku na glavi maloga junaka.

Seljaci, prijatelji Tellovi, koji se bijahu skupili, spremahu udar na krvnika Gesslera, ali kad vidješe, da su goloruki, a kastelanovi panduri do zubi oboružani, odustaše od svoje namjere. Kad je međutim Tell srećno izvršio nalog Gesslerov, odahnuše svi, pa i sam Tell.

Gessleru, koji je pomno pratio svaku kretnju Tellovu, nije izbjeglo, kako ovaj još jednu strijelu kod sebe sakriva. Nakon sretno svršena čina zapita Gessler Tella, čemu mu ona druga strijela, našto mu Tell odgovori: »Ovom drugom strelicom bio bih ubio Vas, da sam pogodio svoje milo dijete!« Nato Gessler zapovjedi, da Tella otpreme u Küssnacht i tamo bace u tamnicu.

Da dođu do Küssnachta, trebalo je prijeći Vierwaldstättsko jezero, koje je u to vrijeme bilo nemirno. Kad je čamac, u kojem se vozio svezani Tell s pandurima, već podaleko bio od obale, jezero se tako uzburkalo, te je prijetila opasnost, da će svi poginuti. Stoga panduri odriješe Tella, koji je bio na glasu kao kormilar, te mu povjere upravljanje čamca. Tu priliku uvotrijebi Tell, privede čamac do obale i jednim skokom na obližnju hrid spasi se iz ruku svojih krvnika i od sigurne smrti.

U nedalekom klancu, kuda je imao proći Gessler na svom povratku kući, dočeka Tell zulumćara i ubije ga istom onom strijelom, koju mu bijaše i dosudio.

Tim Tellovim činom ohrabreni Švajcari — jer su vidjeli, da je dosta jedna strjelica, da se oslobodiš i najopasnijega zulumćara — stadoše provoditi onu zavjetnu misao, u kojoj su se mjeseca studenoga 1307. na livadi Rütli bila ujedinila tri prakantona Uri, Schwyz i Unterwalden s trojicom kolovođa na čelu: Fürstom, Stauffacherom i Mehltalom. I borba bude nastavljena.

Gotovo dvjesta godina trajala je borba švajcarskoga naroda protiv carske prevlasti. Od mnogih manjih okršaja pa i većih bitaka najvećma i najradije se spominje ona kod Sempacha, kad je već odavna zemlja krila kosti Tellove i njegovih zemljaka. Istom godine 1499. bude Švajcarskoj baselskim mirom priznata nezavisnost. I tako je nakon socijalnog oslobođenja, to jest nakon kidanja s nesnosnom tlakom carskih kastelana, došlo i oslobođenje u političkom smislu. I doista će se danas jedva naći Švajcar, koji bi već prema svojoj narodnosti težio bilo za Njemačkom, bilo za Francuskom ili Italijom.

Dok je Wilhelm Tell dobar junak, Matija je Gubec i dobar organizator. Da li je u njega bilo i osobitih sposobnosti vojskovođe, teško je reći, jer je seljaštvo bilo slabo ili nikako oboružano, — a carski su kaštelani i vojvode, između kojih se osobito isticao bjesomučni Tahi, raspolagali dobro oboružanom vojskom. Međutim se iz dugotrajnih borba, koje se vođahu na razmjerno dosta malenu prostoru, tamo od štajerske granice preko čitavoga Zagorja pa tamo do Jastrebarskoga, može zaključiti, da je Gupčeva vojska bila uza sve nedostatke tvrd orah za carske čete, kojima je nažalost zapovijedao domaći plemić Gašpar Alapić.

I Tahi, gospodar Susjedgrada i Donje Stubice, postupao je poput Gesslera nečovječno sa svojim kmetovima. On je doduše postao upravo poslovičan sa svoje okrutnosti, međutim nije ni domaće hrvatsko plemstvo bilo bolje. Ali je nekako lakše nabaciti se kamenom na tuđinca, manje boli. No čemu prikrivati i prešućivati nešto, što je bilo. Kad je Alapić u veljači mjesecu 1573. potukao nesretne seljake kod Donje Stubice, kudikamo groznije je postupao s pobijeđenim seljacima od samoga Tahija.

Zar je trebalo osvećivati se patničkom narodu, koji nije ništa više tražio nego najprimitivnije pravo, koje je i plemićka stoka uživala — pravo na život? Zar je trebalo Pasancu, desnoj ruci Gupčevoj, sjeći glavu, kad i onako više nije mogao biti opasan, da i ne spominjemo strašnih muka, u kojima je Gubec ispustio svoju plemenitu dušu? Samo plemstvo, prvi pak Alapić kao pobjednik trebao se zauzeti za toga nesretnika ,da je i malo čovječnosti, malo plemenštine bilo u njega. Ali ni to nije učinio, jer nije bio čovjek i jer je kmeta smatrao skotom. Mukom je preko te grozne napravde prešao i tadanji ban Đuro Drašković, biskup zagrebački.

Na Markovu trgu u Zagrebu odigrala se jedna od bezbrojnih tragedija u ljudskoj historiji, koja jasno svjedoči kroz sva vremena i sve narode do dana današnjega, da je isprazna svaka civilizacija pa i kultura, koja nije proizašla iz onog osjećaja, na kojem se temelji maksima: nemoj činiti drugomu ono, što ne ćeš, da drugi tebi čini.

Da, na Markovu trgu izvedena je osuda na Pasancu i na Matiji Gupcu. Pasanec je kraj svega toga dobro prošao. Njemu su tek odsjekli glavu... Ali Gubec... Za nj je paklena duša inkvizitorova izmislila napravu, da njome prije užasne smrti na najstrašniji način izmrcvari i onako već izmoreno i izgladnjelo tijelo čovjeka, koji je više imao u sebi dobrote, poštenja, ljubavi i čovječnosti uopće od svih onih zajedno, koji su se zgražali nad buntovničkim duhom njegovim. Posadiše ga na usijano željezno prijestolje, a na glavu mu staviše usijanu željeznu krunu...

Kako su dugo trajale Matijine muke, tko bi to mogao sigurno reći, ali da su morale trajati više

minuta, to je jasno, a možda i dulje. I on je sjedio ovako »okrunjen«, dok mu se živo tijelo raspadalo od silne žege, a glava pucala pod usijanim obručem. Pri užasnom kriku nesretnika mora da je zadrhtalo i srce najstrašnijega krvnika.

Napokon preostade od čitavog tijela mučenikova tek hrpa ugljena i pepela, iz kojega provirivahu šiljci pocrnjele željezne krune.

Tako bi ugušena seljačka buna godine 1573.

Premda je Matija Gubec znatno veći i kao junak i kao čovjek od Wilhelma Tella, opet se njegova uspomena nije tako svježe sačuvala u narodu, kao Tellova među Švajcarima. Tell ostaje pobjednikom, jer on ubija Gesslera. I to ga je učinilo još za života popularnim, osim toga je taj njegov čin imao za posljedicu mnoge bitke kroz decenije, koje su švajcarskom narodu donijele željenu slobodu. I tako je ime Tellovo živjelo u narodu neprestano, dok je tradicija uz narodnu fantaziju sve većma izgrađivala junačku pojavu začetnika slobode.

Drugačije je to kod Matije Gupca. Užasnom smrću njegovom ušao je u kosti jadnih kmetova velik strah. Nitko se nije usudio niti spomenuti imena njegova, i tako je ono sve većma padalo u zaborav. I upravo zato, jer je Gubec pao kao predstavnik pobijeđenoga seljaštva, nije mogao postati nacionalnim junakom u onom smislu kao Tell, jer smrt Gupčeva je tek smrt mučenika, od koje narod, i sam mučenik, nikakve koristi nije imao. Ostala je tek zatomljena mržnja u srcima potlačenih kmetova protiv gospode i svega onoga, što od nje dolazi — mržnja, koja je prelazila s generacije na generaciju, tako te još i dandanas nerijetko dolazi do izražaja kod zagorskog seljaka.

Matija Gubec je jedna od najizrazitijih ličnosti u povijesti hrvatskog naroda, ali kako je bio seljak i kmet, koji se borio za seljačka prava protiv plemstva odnosno gospoštije uopće, to su se historici malo njegovom pojavom pozabavili, i ako je ona neisporedivo veća i markantnija od svih mogućih Draškovića, Erdedija, Baćana, Zrinskih i tolikih drugih banova pa i krunjenih glava ,kojima su posvećena čitava poglavlja, čak i čitave knjige.

Naše nam povjesnice znadu više pričati o Semiramidi, Serviju Tuliju pa i o Karlu Ćelavom, već o Matiju Gupcu.

To je doista neoprostiv nemar, koji toliku nepravdu nanosi tako velikim ljudima, kao što je Tell i Gubec. Međutim su im dali zadovoljštinu ljudi Bogom nadahnuti. A to su pjesnici. I doista nema veće zadovoljštine za Matiju Gupca, već kad ga slave u svojim djelima neumrli pjesnici kao Mirko Bogović u svojoj drami: Matija Gubec, kralj seljački« ili August Šenoa u svom romanu »Seljačka buna«; dok je, može se reći, najveći njemački pjesnik Fridrik Schiller u svom posljednjem djelu, u drami »Wilhelm Tell« proslavio švajcarskog junaka.

Pjesnici ovi potpuno su shvatili veličinu i važnost historijskih ličnosti, kakvi su bili Gubec i Tell. Oni ne pitaju, što historija o njima misli, kako ih je ona prikazivala; njima, pjesnicima, dosta je da znadu, što su ti ljudi učinili, da onda sami sebi stvore sud o njihovoj veličini.

Koliko su spomenuta tri djela uspjela, ne ćemo raspravljati na ovom mjestu. Ali da su obrađena s mnogo osjećaja i ljubavi, za to nam već svjedoče sama imena njihovih autora. I ne bi doista smjelo biti učenika, koji nije pomno i savjesno pročitao sva tri djela.

Ta djela će mladiću više reći o prošlosti ne samo hrvatskoga i švajcarskog naroda, nego i o kulturnim i socijalnim prilikama četrnaestoga i šesnaestoga vijeka uopće i većma oplemeniti mladenačko srce nego čitave biblioteke modernističkih romana, kojima su nažalost prenatrpani izlozi naših knjižara.

V. Kralj.

STARI POMPEJI

U Pompeje se dolazi željeznicom iz Napulja, a put vodi najljepšim tropskim skoro krajem, koji je posut samim vinogradima i voćnjacima punim naranča i limuna te smokava, a vodi ispod samog Vezuva, koji se u visini dimi. Kada se stiže u Pompeje, saletit će te odmah mnogobrojni vratari raznih hotela i restorana, a mnogobrojni prodavaoci nuđaju uspomene iz Pompeja.

Plativši određenu ulazninu krenemo u mjesto iskopina, koje ti se za čas razvije pred tobom kao pravi grad mrtvih. Tu su mnogobrojne ulice, koje nose moderne nazive, tu imade ostatatka cijelih skoro kuća, trgova, hramova, samo nema stanovnika. Mnogobrojni stranci sa svojim vođama u svim mogućim jezicima, od slavenskih jedino u ruskom jeziku, koji idu u partijama po tim ulicama, oživljuju donekle ove razvaline i stari obumrli, a nekoč glasoviti i veliki grad Pompeje, koji je postao žrtvom strašnog mu susjeda vulkana Vezuva, koji još i danas uvijek prijeti cijeloj svojoj okolici.

Najprije dolazimo do pompejanskog muzeja, u kojemu se čuvaju mnoge karakteristične iskopine, ali je mnogo toga inače pohranjeno u velikom državnom muzeju u Napulju. Tu vidimo među ostalim petrificirane u lavi figure ljudi i životinja u momentu, kako ih je zasipala lava. Dalje idemo taracanom ulicom do Casa dei Vetti, koje je najbolje sačuvana kuća u Pompejima. Tu se vidi na zidovima pompejska slikarija, te mitologijske dekoracije, 18 korintskih skoro čitavih stupova u peristilu, nekoliko mramornih kipova, bronćanih umjetnina, zdenac, kuhinja i vrt, te nam se tu prikazuje lijepa slika bogate patricijske pompejanske kuće.

Hramova je bilo u Pompejima više, tako Pantheon posvećen caru Augustu, hram Merkura ,hram boginje sreće Fortune, boga Apolona, hram božice Venus, koji je poslije služio kao gimnazij za gimnastičke vježbe mladeži, hram egipatske božice Isis s egipatskim stupovima.

Svuda su sačuvani ostaci stupova, ponajviše korintskih, kipova i žrtvenika. Najveći i najglasovitiji je bio hram bogu Jupitru, koji je bio sagrađen na visoku podnožju. Tu se nalazi i rimski forum iz vremena, kada je rimska kultura stala prevladivati

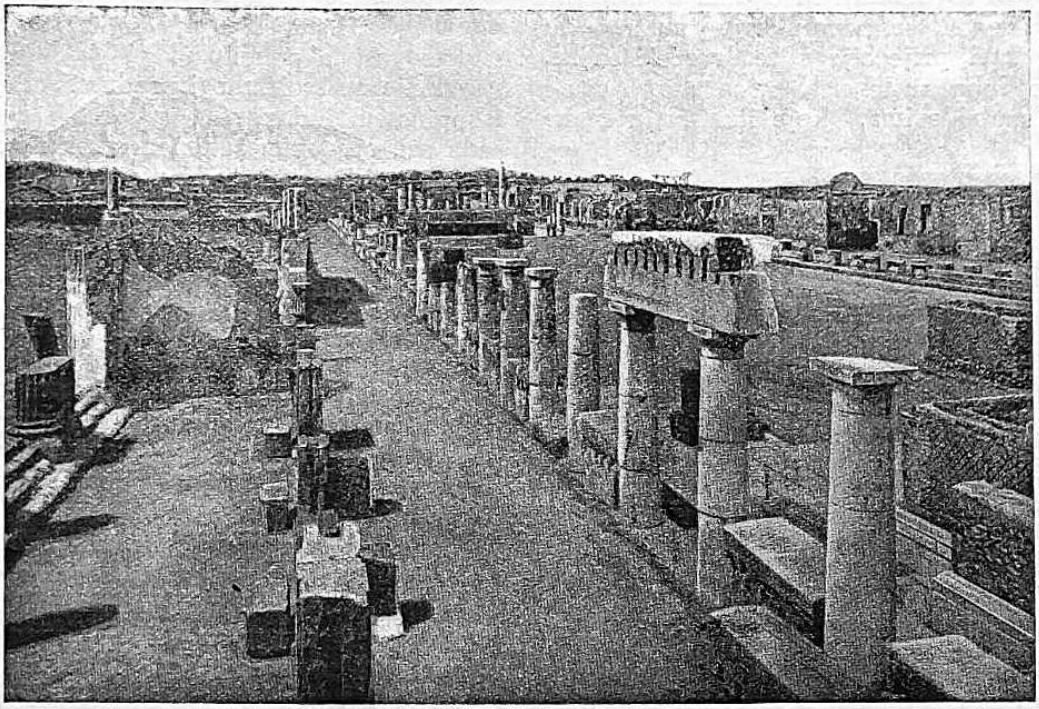

POMPEJI. CASA DEI VETTI.

staru grčku kulturu, te se grad počeo romanizirati. Tu su nađene statue Jupitra, Junone i Minerve iz vremena cara Augusta, kada su se tu obdržavale vjerske i narodne svečanosti. Još je bio jedan forum civile, sasvim mramorom popločen i dvostrukim redom dorskih i jonskih stupova, gdje su se obdržavali gradski izbori. Na kraju grada uz zidove nalaze se nekadanje kasarne za gladiatore i nekoliko gradskih utvrđenih kamenitih vrata, tako Porta Herculana, Porta Stabia, Porta Capua, Porta Nola, kroz koja su vodile zidane ceste u dotične gradove. Cesta i ulice su sve većinom zidane od kamenja od lave. Preko cesta i ulica nalazi se uzdignuto kamenje, preko kojeg se prolazilo, kada je bila kiša ili blato. U gradu se jedna od glavnih cesta zove Salustova, jer se u istoj nalazi kuća Salustova. U toj se kući našla na zidu lijepa slika Diane i Atene.

Lijepo je još sačuvan stari grčki teatar, u kojem su se predstavljale stare grčke klasičke tragedije. Kazalište je bilo prostrano za pet tisuća gledalaca, te je bilo razdijeljeno u tri odjela: za više ličnosti, za građanstvo i za puk. Na ulazu i na pozornici su bile statue od mramora i bronca. Za velike vrućine ljeti rashlađivalo se kazalište umjetnom kišicom. Na velikoj ulici od Stabija bile su i i Thermae publicae, veliko pučko kupalište s lijepim zdencem od mozaika. Ostanci jedne velike grčke basilike sastoje se od tri lađe, koje su razdijeljene stupovima. Tu su se sklapali trgovački poslovi, te se još danas na zidovima vide tragovi računanja. Pompeji su do danas tek na polovinu otkopani, a na kraju neotkopanog istočnog dijela nalazi se veliki amfiteatar, kojega su tragovi još prilično sačuvani. Arena je s donjim sjedalima skoro cijela, a i pokrajnih amfiteatralno smještenih kamenitih klupa u visini imade također još dosta. Oblik amfiteatra je ovalan, te imade prostora za 20.000 gledalaca. Sastoji se od tri glavna reda klupa u sve većoj visini, te broji 130 m u dužinu i 120 m u širini. U tom amfiteatru održane su velike atletske igre i borbe s divljom zvjeradi.

Oko polovina istočnog dijela grada još je pod zemljom i neotkopana. Dok se prije jednostavno kopalo motikom i krampom lomilo, uništeno je toliko kuća, od kojih nijedna, kao ni hramovi nisu sačuvali svojih krovova. Na taj način se mnogo toga razneslo, te su većinom ostali goli zidovi bez krovova i unutarnjeg uređenja. Kopati se počelo od g. 1748., kada se slučajno kod kopanja vinograda naišlo na ostanke zasutog grada, koji je preko 17 stoljeća bio zasut pod zemljom.

Preko Porta Herculana dolazi se u Via sepulchrum gdje su se nalazili grobovi i mauzoleji bogatih građana s urnama pepela, gdje su se našli mnogi dragocjeni predmeti i ostaci jela, jer su stari mislili, da se život jednako nastavlja i na drugom svijetu. Tu se našlo i mnogo skeleta poginulih ljudi, koji su bježali pred erupcijom vulkana iz grada, koja se desila g. 79. po Kristu.

Sada vodi na račun talijanske vlade iskapanja već skoro petnaest godina glasoviti talijanski arkeolog prof. Spinazzola, koji imade jedno desetak radnika, koji su već tako uvježbani u svom poslu, da ne propada nijedan predmet. Na taj je način u posljednjih deset godina iskopana samo jedna ulica, jer se tu radi vrlo oprezno i točno. Prof. Spinazzola proučio je sisteme iskapanja u Delfima, Troji i drugdje te je iz temelja promijenio sistem iskapanja, koji se već oko dvije stotine godina u Pompejima prakticirao. Danas je otkrivena jedna cesta s kućama, na kojima su oglasi i balkoni, škole s klupama, razne obrtne radionice s alatom, gostione, gdje se nalaze još čaše i vrčevi na stolovima,

svjetiljke po kući i u kuhinji sa cijelim kuhinjskim priborom. Našao se u pepelu trag posljednjih pompejanskih žrtvi, prije bijega, te drveće i biljke, koje su u ono doba rasle. Našlo se osim toga i pedeset slika na zidovima, koje ilustriraju scene iz Ilijade. To se može samo na taj način postići, da se lava i pepeo s vrlo mnogo opreza i s finim instrumentima pomalo uklanja.

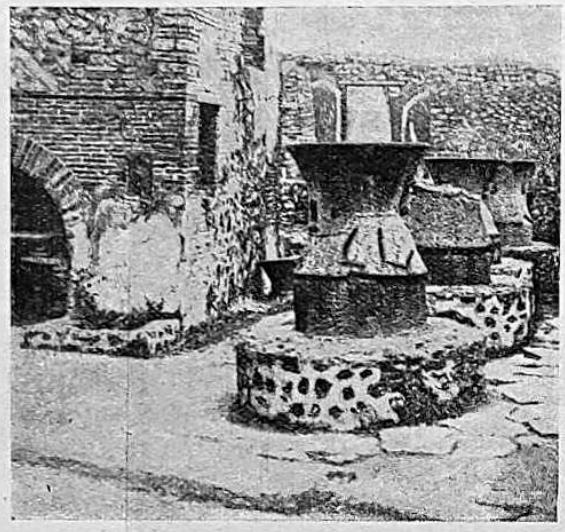

Prije su se i mnogi predmeti od pompejanskih iskopina u tuđozemlje odvukli i prodali, što je sada sve posebnim zakonom zabranjeno, jedino što se sve važnije stvari od veće umjetničke vrijednosti šalju u Napulj u tamošnji arkeološki muzej. Nakon nekoliko sati može se lako razgledati općenito cijeli grad, jer postoje dobri tlorisi i vodići, te se svaka kuća može po nacrtu lako naći, jer su na planovima i u gradu sve ulice točno označene po imenima i brojevima. Tko želi, može ostati i cijeli dan među razvalinama, a u samom mrtvom gradu nalazi se i mali restoran za okrjepu, ili se može ručati u mnogobrojnim hotelima u novim Pompejima. Povratak u Napulj slijedi circumvesuvijanskom željeznicom uz more, koja imade i direktni spoj s usponom na sam Vesuv. Ja žalibože nisam mogao upotrijebiti te osobite prilike, jer je cijelo vrijeme za mog boravka u Napulju bila tolika bura, da je bilo iluzorno svako uspinjanje na starodrevni još uvijek aktivni vulkan Vesuv.

Dr. Franjo Bučar.

ARAHNINA DJECA

Prema Ovidijevim »Metamorfozama« bijaše Arahne fina umjetnica u tkanju, ali u božice Atene probudi zbog toga zavist i gnjev, te se od očaja objesi; Atena je oživi, ali je za kaznu pretvori u pauka, da dan i noć prede. Začudo je, da još i danas Arahnina djeca nose na sebi s nepravom prokletstvo progona, prezira, mržnje i gađenja. Ako iz bližega promotrimo njihov život i biće, smatrat ćemo ih mnogo nedužnijim, pače zanimljivim stvorovima.

Pauci žive različitim životom, a neke ćemo i napomenuti; nema ih ni izdaleka tako mnogo vrsta, kao što ih primjerice susrećemo kod kukaca, ali im zato neke vrste imadu velik broj individua. Najbrojniji i najljepši su oblici — to se zna! — u toplim krajevima, ali paukâ imade i na polovima, u visokom gorju vječnoga snijega i u području ledenjaka, zatim u rovovima od 300 m dubljine, pa i u spiljama, u koje nikada ne dopre sunčano svijetlo. Najradije se pauci sakupljaju u blizini vode, gdje najlakše dođu do plijena, kukaca. Kad pauk ulovi svoju žrtvu, zadade joj smrtni ubod otrovnim čeljusnim kukama (prednji gornjočeljusni parni organ), koje na kraju imadu malen otvor kanala, iz koga ističe otrovna izlučina posebnih žlijezda. Zanimljivo je, da pauci probavljaju hranu pred ustima, dakle izvan svojega tijela; kad zagrizu u žrtvu, tad im navre iz srednjega dijela crijeva probavni sok, obilan fermentima, pa taj rastvori sve što se dade, a pauk tada tu otopljenu hranu usiše s pomoću prednjega svog crijeva. Skorpije i neki drugi paukovi srodnici (kosci) izgrizu plijen i veoma ga usitne, da ga mogu progutati.

U našem primorju i u Dalmaciji živi pauk tarantula (s više vrsta), i naš se puk tog pauka silno boji, pa se o njegovoj otrovnosti i pogibi prenose mnoge bajke. Taj pauk kao i mnogi drugi pauci lovci ne prede pređu, nego se šulja i nenadano zaskoči na žrtvu. Tarantula je nazvan po apulijskom gradu Tarentu, pa je istina, da mu je ugriz kao i drugim paucima otrovan, te gotovo momentano usmrti kukca, pače i one s bolnim otrovnim žalcem, ali je taj otrov za čovjeka sličan kao i s uboda pčele ili ose, dakle bez većih posljedica. Tarantula umije da skoči na leđa pauku krstašu, te ga proždere. Izlazi u lov po noći, a danju je sakrit u cjevastu rovu od pola metra dužine.

Mnogo su pogibeljniji sa svoje otrovnosti i za čovjeka inače lijepi pauci malmignati, posve crne boje sa živo crvenim pjegama. U Italii zovu toga pauka marmignatto, a naučno mu je ime Lathrodectes; ima ih i u južnoj Francuskoj te u zemljama oko Sredozemnoga mora, a osobito je čest u vrijeme, kad ima mnogo skakavaca, kojima se rado hrani. Lathrodectes-pauci su djeca sunca, tropskih i subtropskih zemalja, te su radi veoma otrovna ujeda na zlu glasu. Kod nas dolazi u Hrvatskom Primorju, na obližim otocima i u Dalmaciji vrsta Lathrodectes tredecimguttatus, s 13 kao krv crvenih pjega na crnom zatku. Na još gorem je glasu srodna vrsta, što živi po stepama oko Crnoga i Kaspijskog mora te u centralnoj Aziji, a Kirgizi ga zovu »karakurt« (crni vuk); posve je crn, oko 19 mm velik te često smrtonosno ugrize marvu na paši. Malmignat ugrize govedo, konja ili devu za usnice ili jezik te od njegova jakog otrova te životinje pogibaju. Čovjek ujeden od malmignata boluje oko nedjelju dana, a i dalje ostaje bolestan od pogibeljnih hroničnih upala. Taj je otrov sličan otrovu skorpije te rastvara crvena krvna tjelešca i oslabljuje djelatnost srca i živčevlja. Istraživači su utvrdili, da su već mladi ovoga pauka otrovni, a

pače i njihova jaja. Malmignat razapne nad zemljom nekoliko niti, na koje kukac prolazeći i ne sluteći zla zapne, a taj mu pauk odmah skoči na leđa i zaplete ga još dalje novim nitima, da se ni ganuti ne može, pa ga na to smrtonosno ugrize oštrim čeljustima.

Već su u 17. stoljeću znali, da paučinaste jesenje niti, što lepršе uzduhom za »babjega ljeta« (Altweibersommer) potječu od mladih nekih pauka. Ranim jutrom već za izlaza sunca naći ćeš te pauke kod njihova posla, gdje se spremaju na daleki put, da ih paučina raznosi po uzdušnom oceanu i da svojoj vrsti nađu što šire polje opstanka. Ima više različitih vrsta paukâ, što se uzduhom dadu nositi, a to su najviše mali oblici, koji ne prave mreže (Wolfsspinnen, Krabbenspinnen). Kad sunce izlazi, skupljaju se mladi individui te vrste pauka na grmlju i

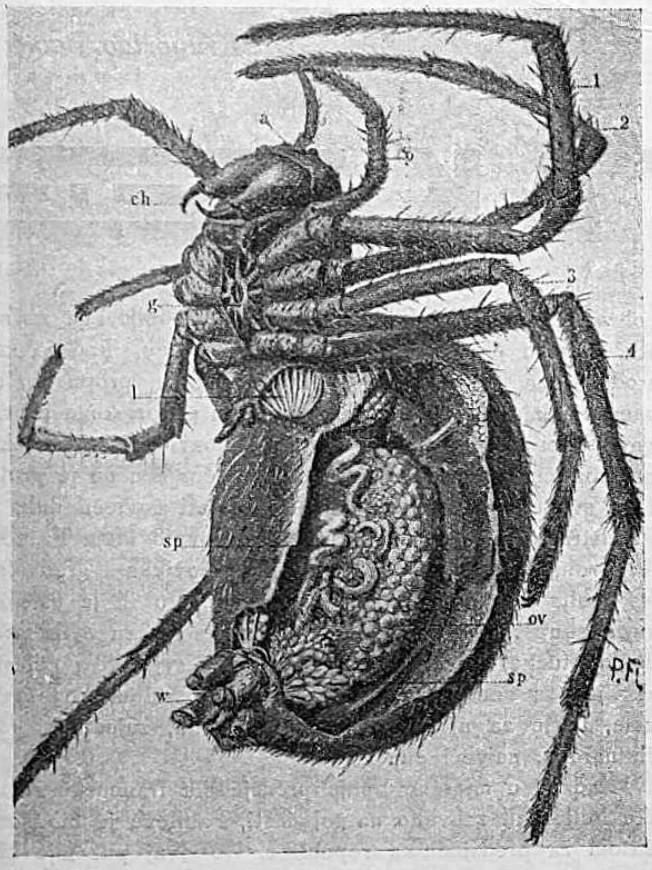

Ženka pauka krstaša, s donje strane, razrezana i otvorena, (iz: Brehms Tierleben, IV.). ch) otrovne kuke (chelicere, čeljusna ticala), p) donjočeljusna pipala, 1-4) četiri para nogu na glavoprsju, a) oči, g) živčevlje u prsju, sp) preljke žlijezde, w) predljive bradavke, ov) jajnik, l) plućna kesica (otvorena).

drugdje na višim predmetima te čekaju, dok se malo tlo ugrije. Međutim pričvrste za podlogu, gdje se nalaze, nekoliko niti, nadignu svoj zadak i okrenu se glavom protiv vjetra, stvarajući i dalje paučinastu nit, koja strujom vjetra lepršі, a vjetar je nategne. Kad je nit dosta duga, pregrize je pauk na mjestu, gdje je pričvršćena i nit zaplovi uzduhom pod toplim zrakama sunca, što je zemlju ugrijalo i uzduh uzbibalo; ona povuče za sobom i laganoga zrakoplovca u vis. Pauk jedri sada i diže se visoko te zađe u druge zračne struje, koje ga odnesu i do 50 klm daleko. Kad mu je lebdenja dosta, savije i skrati nit te se polako spusti na zemlju. Pomorci pripovijedaju, da im se daleko od obala znalo naći najednom na brodu bezbroj malih pauka, što padoše iz zraka.

Već je spomenuto, kako svi pauci ne prave mreža za lov, nego okretno skaču na plijen iz svojih zakutaka. Kao žena ne pokazuje ženka pauka nikakove nježnosti spram svoga miljenika, okrutno njeno srce ne poznaje smilovanja, pa je za pauke poznato, ako ženka samo može da ulovi mužjaka svoje vlastite vrste, da ga odmah pojede. Koliko je »zvjerskoga srca« kao žena, toliko je nježna kao majka; sa svojim podmlatkom postupa najpožrtvovnije, brižno ga čuva i brani, a jajašca nosi u predivom ispletenoj čahurici (jajinji kokon), koju nosi sa sobom, pričvrstivši je za bradavke preljke na zatku. Mladi izađu iz jaja, probiju čahuricu na šavu i popnu se majci na leđa.

Pogledajte na našim poljanama različne štitarke a i drugo bilje, kad je u cvatu i naći ćete na cvijeću male bijele ili žute paučiće (Thomisus), što su nalik na kratkorepe rake (Krabbenspinnen), posve se bojom priljubljuju cvijetu, gdje sjede. Thomisus albus, što se može u našem Primorju i Dalmaciji naći na žutom cvijetu dirake (Paliurus), žute je boje. Ti su pauci inače kojekako maskirani različnim kvrgama, izbočinama i privjescima po tijelu i nogama, da budu bolje zaštićeni pred neprijateljem ili neopaženi od plijena. Neki sjede na donjoj strani cvijeća, gdje vrebaju na kukce, što se spuštaju po med, te ih tada iznenada zahvate ubojitim udovima. Na Sumatri živi pauk, koji oblikom tijela imitira pupoljak lista te sjedi u sredini svoje razapete mreže, a čini se, kao da je tamo viseći zaostao kakav listić, što je pao s drveta. Među paucima imade i drugačijega imitiranja; nalik su kakovu kukcu, mravu, muhi, malom bijelom moljcu ili ptičjoj izmetini. Pored imitiranja (nasljedovanja, mimikrije) i zaštitnih boja ima kod pauka i slučajeva, da su takove boje, te svakoga protivnika upozoruju i opominju na pogibao, koja ga čeka, ako u nj dirne, ili kako se ne isplati dirati u njih makar s kojih razloga. Takvim bojama opomene smatramo i crvene točke na crnom tijelu otrovnih malmignata. I žabe mukači primjerice imadu ovakove živahne boje na trbušnoj strani tijela, te se često bacaju na leđa pred neprijateljem, da pokažu prijeteći svoj trbuh i upozore, kako nijesu nimalo slastan zalogaj, budući da izlučuju neku jetku otrovnu izlučinu.

Sve nas jeza hvata, kad makar i na slici gledamo najvećega Arahnina potomka južnoameričkog pauka ptičara, koji raskrečen obuhvata oko 18 cm veličine. Pa ipak taj veliki dlakavi pauk nije s otrova pogibeljan, živi sakrit u pukotinama zidina ili pod kamenjem, van izlazi noću, a ptice valjada najmanje napada (i ako ga rado prikazuju, kako davi pticu); zna se, da ždere žabe, guštere, žohare.

Pauci pokazuju upravo umjetnički instinkt u pletenju svojih mreža za lov, te od davnine svraćaju čovjekovu pažnju baš radi toga na sebe; velik ih je broj oblika, koji takav posao vrše, a različiti način gradnje tih mreža zaslužuje kadšto upravo naše udivljenje. U svrhu pravljenja mreža od svilenastih osobito elastičnih niti imadu pauci posebne organe; posebno udešene češljaste pandže na nogama predu, a žlijezde na predaće bradavice tje-

raju gusto kapljevito predivo, koje na uzduhu otvrdne u nit. Obično imade tri para vrlo gibljivih predaćih bradavica, koje su na vrhu kao odrezane i tamo iz njih izlaze mnoge fine cjevčice (kod pauka krstaša ih ima oko 400). Svilene paukove niti iz predaćih žlijezda nisu sve istovrsne i jednake, nego se već i bojom razlikuju; pauk krstaš na primjer imade 5 različitih vrsta niti, te iz malih cjevčica izlaze niti, s kojima omata ulovljene kukce, a na veće cjevčice izlaze ljepljive niti. Iz drugih opet cjevčica izlaze niti za mrežu, a posebne su niti za pletenje jajinjih čahurica.

Nije nikakovo čudo, te je čovjek onda mogao doći na misao, da paukovo predivo upotrebljava za svoje potrebe. Na svjetskim se izložbama viđaju rukavice i drugi predmeti ispleteni od paukove svile. Paukovo predivo pokazuje priličnu čvrstoću, pa prema tomu iznađoše u novije doba metode, s pomoću kojih izvlače iz više pauka istodobno niti, te ih u jednu predu. Nevolja je, što je hranjenje pauka živom hranom veoma otešćano, te je dobivanje paukovih niti u industrijalne naše svrhe više teoretički zanimljivo, nego praktički provedivo.

Pauku pripisuju u svjetskoj historiji nemalu važnost. Priča pripovijeda, da je Muhameda na bijegu spasao pauk, budući da je isprepleo paučinom otvor spilje, gdje prorok bijaše sakrit i na taj način odvratio njegove progonitelje. Zbog toga drže još i danas Muhamedovci pauka »svetim«, a neki pisac umuje i dalje, te zaključuje, kako bi se u historiji svijeta bili neki događaji drugačije odigrali, da tada nije bilo slučajno pauka pred tom spiljom. Vjerojatno, veli dalje, ne bi bilo orijentalnoga pitanja, a školska se mladež ne bi morala mučiti poznavanjem tolikih mnogih vojna, ali bi s druge strane valjda ubogi gimnazijalci umjesto toga manjeg zla, morali kudikamo više učiti latinski i grčki, jer tada ne bi bila ni glasovita aleksandrijska biblioteka spaljena.

Dr. Krunoslav Babić.

LISTAK

IZ ŽIVOTA ZNAMENITIH LJUDI

PAUL PAINLEVÉ.

(Svršetak).

God. 1915. bio je ministrom prosvjete i ministrom za iznašašća. 20. ožujka 1917. postao je ministrom rata, koju je čast obnašao sve do 13. studenoga 1917. Od 13. rujna 1917. sve do 13. studenoga 1917. bio je također ministrom predsjednikom. U isto doba, kad je bio ministrom rata, predložio je Akademiji rezultate vrlo dubokih matematičkih istraživanja. 6. lipnja 1924. bio je izabran predsjednikom novo izabrane komore, kojm je zgodom držao veličanstven govor, za koji je komora zaključila, da se ima plakatirati po cijeloj Francuskoj. Tu je naročito između ostaloga istakao, da je »opće pravo glasa najviši gospodar za sve nas; kad ono dade svoj glas, svaki se mora pokoriti toj odluci«. Onaj, koji se toliko uzdigao nad ostale ljude, te je možda prvi među najotmenijim sinovima svoje domovine, naglašuje tako odlučno s najvišeg mjesta potpunu ravnopravnost svih ljudi.

»Najveća je uvreda za Francusku pomisao, da bi ona bila kadra, kad je pogibao prešla, da zaniječe one principe, zbog kojih su svi slobodni narodi pritekli njoj u pomoć. Mi se kao pobjednici ne ćemo pokoriti svijetu, gdje bi nasilje gospodovalo, kao u doba, kad smo ga kao pobijedeni proklinjal. Kao što država, kako kaže Montesquiu, ne može živjeti bez kreposti, tako ni demokracija ne može da živi bez veledušja. Zato treba da komora odmah na početku svoje legislative pokaže to veledušje velikim jednim gestom oprosta i zaboravi«.

Paul Painlevé je čovjek nadasve plemenitih načela. Glavna je crta njegova karaktera idealizam: čvrsta vjera u konačnu pobjedu prava i humanosti. Baš pod utjecajem takih osjećaja došao je za vrijeme poznate parnice Dreifus god. 1898 na političku arenu, te je uzeo Dreifusa odlučno u obranu. Kasnije je Painlevé bio predsjednik Lige za zaštitu ljudskih prava, te nije nijednu zgodu, kad je koji narod skidao sa sebe teške okove ropstva, propustio, da tome događaju u počast ne izrekne koji govor, koga provejava duboki osjećaj pravde i prave ljubavi prema čovjeku. Kao fanatični pobornik ideje o slobodi čovjeka on je protiv okova svake vrsti, koji bi mogli sapinjati čovječji duh, te je neustrašivi i najodlučniji branič osnovnih ideja Francuske revolucije od god. 1789. Prava su čovjeka i građanina (Les droits de l'homme et du citoyen), što ih je ustavotvorna skupština god. 1789. odredila kao bazu svih ljudskih institucija, za njega »magna charta« svjetske povijesti. Kako je god velik patriota, on je daleko od svakog šovinizma, te je za nj izmirenje svih naroda, zajednički rad svih naroda, najveći cilj.

Kad se u mjesecu lipnju predsjednik francuske republike Millerand zahvalio na toj časti, Painlevé je bio kandidatom za predsjednika republike. No ovaj put nije bio izabran, jer se većina izbornika odlučila za predsjednika senata Doumerguea; ali nije isključeno, da će jednom Painlevé obnašati i tu čast.

Kakogod je Painlevé u zadnjem deceniju mnogo radio na političkom polju, on nipošto nije zaboravio na matematičke nauke. Jedna od najvećih njegovih odlika je vanredno jednostavan način, kojim se on upućuje u savremene matematičke radove. Kažu, da je H. Poincaré hoteći saznati sadržaj koje matematičke radnje od 100 stranica, prolistao tu radnju za nekoliko minuta, i pročitao 2 ili 3 strane sasvim prema koncu. Painlevé ponajčešće razgovara s autorom oko četvrt sata pitajući ga oštrom pronicavošću o najtežim mjestima. Na taj način saznaje on bitni dio neke matematične radnje, te je nikad više ne zaboravlja.

Paul Painlevé je pokraj svih javnih poslova, kojima se bavi, jedan od učenjaka, koji je najbolje upućen o sadanjem stanju matematičke nauke. On ne će nikad ostaviti lijepe te nauke, kojoj je on poklonio najveći dio svoje duševne aktivnosti. Misliti na matematiku ostat će za nj trajan užitak i odmor.

Priopćio Stj. Škreblin.

A. I. KUPRIN

Biografija.

Ruski pisac Aleksander Ivanović Kuprin rodio se god. 1870. iz skromne obitelji u provinciji. Njegov je otac bio liječnik, a majka podrijetlom neznatnog kneževskog roda.

Gimnazijske je nauke polazio u II. moskovskoj gimnaziji, odakle je prešao u moskovsku aleksandrovsku vojnu akademiju. U to doba pada prvi njegov književni pokušaj: štampanje njegove novele: »Zadnji debut« u jednom humorističkom časopisu.

Postavši časnikom u pješadijskom puku, koji je imao sjedište u gradu Žitomiru, počeo je Kuprin maštati o generalštabnoj akademiji i već položio pripremni ispit kod štaba vojnog okruga. No već time svršiše njegove mašte o akademiji. Nakon jednog neugodnog događaja, koji je uzvitlao veliku prašinu, bude Kuprin premješten u rezervu i tako bez sredstava, znanja i zvanja stupa u novu epohu svog burnog života. Započela je perioda skitanja i traženja posla.

Proputovao je pješice cijelu južnu Rusiju i posjetio tako reći svaki najmanji gradić i mjestance, što se izgubilo u stepama Novorosije, što je zasuto pijeskom Primorja i nije označeno ni na jednoj zemljopisnoj karti.

Ribario je. Služio u malenim poslovnicama, okušao se na pozorišnim daskama i napokon se našao u bučnom, vedrom, ali smetenom Kijevu. Ovdje piše on članke i feljtone za »Kijevsku Riječ«, »Život i umjetnost« provodeći buran i neuredan život, život kavane, restauracije drugog i trećeg reda, uredništva malih novina, vestibule burza, štale i garderobe cirkusa. Taj otrov »boheme« zarazio je Kuprina zauvijek.

God. 1896. izlazi iz štampe u Kijevu prva zbirka njegovih pripovijedaka pod natpisom: »Kijevski tipovi«, a god. 1897. druga »Miniature«.

Nakon toga nastupa Kuprin već u »Velikoj štampi« s prvom svojom velikom pripovijesti: »Moloh« odštampanom u listu »Rusko bogatstvo«. Taj je list uređivao V. G. Koroljenko, koji se uvijek zdušno vladao prema mladim piscima, tako da je čitavi niz znamenitih ruskih pisaca, a na čelu im M. Gorki, počeo svoju ozbiljnu književnu karijeru baš u »Ruskom bogatstvu«.

S »Molohom« svršava kijevska perioda Kuprinova rada. God. 1902. nalazi se Kuprin već u Petrogradu, gdje biva namješten, kao priznat i talentiran pisac, koji obećaje mnogo. Tu počinje njegov odgovorni književni rad. On spada u tako zvanu »čehovsku« literarnu školu zajedno s M. Gorkim, L. Andrejevim i I. Buninom, a ta škola začela se uporedo sa školom »simbohista« s V. Brjusovim i Baljmontom na čelu. Odmah nakon svog dolaska onamo oženi se Kuprin M. R. Davidovom, nakladnicom velikog lista »Božji svijet« i preuzima uređivanje literarnoga dijela toga lista.

Za vrijeme tog petnaestgodišnjeg petrogradskog perioda, stvorio je Kuprin niz velikih literarnih djela kao: »Ponor«, »Dvoboj«, »Gambrinus«, »Alesja«, »Kapetan Ribnikov«, »Šipčana narukvica«, i mnogo drugih.

Kuprin postaje znamenit, a ime mu se proču čak i daleko izvan Rusije. U samoj Rusiji postaje najpopularniji i najmiliji pisac.

Revolucija ga je zatekla u Gatčinu (blizu Petrograda), gdje je stalno boravio. Odavle je za vrijeme građanskoga rata i uzmaka Judenićeve armije emigrirao preko granice. Sada boravi A. I. Kuprin u Parizu, gdje suradjuje kod novina »Ruska Novina«. God. 1921. uređivao je žurnal »Otadžbina« i bio jedan od osnivača dječjih novina »Zeleni štapić«. Niz kasnijih njegovih radova štampan je u raznim zbirkama i listovima. Na francuskom je jeziku direktno pod njegovim vodstvom već izdana jedna zbirka njegovih djela.

N.

UMJETNOST I PROSVJETA

HRVATSKO KAZALIŠTE

Đačke predstave u prošloj kazališnoj sezoni. Đačke su predstave u prošloj sezoni davane ovim redom: 16. IX. 1923. Požar strasti, 23. IX. Građanin plemić, 13. X. Ono, što je najvažnije, 21. X. Ženidba, 28. X. Škrtac, 4. XI. Revizor, 11. XI. Vizije noći i Coppelia, 18. XI. Mrtva straža, 25. XI. Vlast tmine, 2. XII. Firentinski šešir, 16. XII. Sjene, 1. I. 1924. Umišljeni bolesnik, 6. I. Hasanaginica, 13. I. Kralj Rikard III., 20. I. Peer Gynt, 3. II. U dolini, 10. III. Rigoletto, 24. II. Mercadet, 2. III. Majstorica Ruža, 9. III. Šeherezada, Leptiri, Svatovac, 16. III. Ščelkunčik, Prevareni Pierrot, Baletni divertissement, 23. III. Sumnjivo lice, 30. III. Prodana nevjesta, 6. IV. Dvije udovice, 11. IV. Figarov pir, 18. V. Zrinski, 1. VI. Knjiga za pritužbe, 8. VI. Nioba, 22. VI. Komorni plesovi i Pelivanija (gostovanje Plesnog teatra Rudolfa Labana).

Licitarsko srce. Balet u 3 slike. — Pod konac prošle i na početku ovogodišnje sezone izvedeno je u kazalištu u Zagrebu djelo, koje zaslužuje pažnju, jer je našoj pozorišnoj umjetnosti donijelo sadržajem i duhom nešto novo, a dalo joj s druge strane zgodu, da izrazi svoju snagu i spremu u inscenaciji i izvedbi. Općenito priznanje ide na svaki način temeljnoj zamisli »Licitarskoga srca«: da se naše selo sa svojim zanimljivim i markantnijim životnim pojavima prenese na pozornicu i stilizira za ovu vrstu pozorišnog umijeća; da balet u svezi s muzikom, inscenacijom i literarnim zamišljajem pruži seoski ugođaj svoje vrste naš i nama bliz. Fabula je baletu vrlo jednostavna: na proštenju se zagledaju momak i djevojka, plahe i neizvjesne zbližava ih čudno licitarovo srce, koje momak daruje djevojci. (I. slika). Iza toga preneseni u snu u čaroban licitarov šator, gdje sve živi i kreće se, jedva se sami prenu i objasne (II. slika), a u zbilji im se sreća nasmije poslije toga snivanja. (III. slika). Koliko sama zamisao g. Baranovića, autora baleta, i gdje Froman imade originalnosti i svježine, toliko je i inscenacija, izvedena od Maksimilijana Vanke majstorskom stilizacijom, živa, puna jedrih boja, jednako važan faktor, koji je omogućio, te je efekt »Licitarskog srca« bio tolik, pa je elektrizirana bila i publika, do one najšire, i kritika.

G.

DJAČKO MARIONETSKO KAZALIŠTE U KRIŽEVCIMA. Prošle školske godine priredili su đaci križevačke preparandije marionetsku predstavu s pjevanjem »Postolar i vrag«. — Sujet igrokazu uzet je iz Šenoine pjesme istoga imena, a obrađen je u četiri čina s predigrom. Autor te marionetske glume je đak iste preparandije Zdenko Pavić, a njezin kompozitor i zborovoda također preparandist, Stjepan Deutschbaur. Vodiči marioneta i zborovi bili su njihovi drugovi, a režiju i električno osvjetljavanje vodio je mladi autor. Kako se vidi, jedna čisto đačka predstava i po obradbi i po izvedbi, pa mislim, da se radi toga vrijedno osvrnuti na ovaj naoko sitni događaj u današnjem omladinskom životu.

Naša predratna srednjoškolska omladina ispunjavala je svoje slobodno vrijeme pretežno politikom. U bistrenju politike i u organizacijama ona je gubila mnogo svoga slobodnoga vremena, koje je inače mogla upotrebiti na svoje obrazovanje, a to tim više, što joj je sav taj politički

život i borba predstojala na sveučilištu, gdje se kudikamo manje pazi na opću obrazovanost, nego u srednjim školama.

Nakon svjetskoga rata prijetila je našoj omladini nova opasnost, da svoje slobodno vrijeme utuče isto onako kao i predratna, samo s tom razlikom, da ga je ona omladina tukla besplodnom politikom, a ova besplodnim zabijanjem — goalova. Taj nogomet, koji kod njegovih očeva Engleza, znači uistinu sport i samo jednu kariku u sveopćem sportu, postao je kod naše omladine gotovo jedini sport i njezino glavno zanimanje. U školama, mjesto klasičnih riječi i matematskih formula, kao nekad, čuju se iz đačkih usta pretežito folkloristični izrazi iz nogometnog leksikona. Mjesto imena naših klasičnih i modernih pisaca, iz đačkih usta ozvanjaju imena nogometnih matadora, a ona đačke sitnež, koja još ne pozna nijednoga velikana svoga naroda, pozna u tančine reprezentativne goalkepere i goalgetere. Na svu sreću ova nogometna manija nije toliki opseg zauzela u provinciji, koliko u Zagrebu, što sudimo po tome, jer srednjoškolska omladina u provinciji kudikamo više nastoji oko prosvjete, nego li u Zagrebu. A kao jedan pozitivan rad naše današnje omladine bila je spomenuta đačka predstava u Križevcima, o kojoj je s obzirom na današnji mentalitet hrvatske omladine vrijedno da se malo više prozbori.

U Križevcima je nekoliko puta gostovao zagrebački marionetski teatar, pa su kod tih predstava pomagali pjevanjem đaci te preparandije. Naravno, da ih je ta nova dječja umjetnost, kao buduće pučke učitelje zanimala, pa su »fabrikaciju« lutaka i tehniku rukovanja pregledali i došli na ideju, da bi to i oni mogli izvesti, i odmah su podijelli posao. Jedan će napisati glumu, drugi će je uglazbiti, a ostali će pjevati i s lutkama glumiti. Zdenko Pavić kao i svi početnici, što rade, uzeo je poznati sujet, pa ga preradio i u prozi ispisao, a onda je to djelce ponovo prostudirao njegov drug Stjepan Deutschbauer i dao mu muziku. A kad je bilo djelo gotovo, onda je autor izradio lutke i pozornicu i kad je tako i opis i »kazališna zgrada« bila gotova, pozvali su u pomoć svoje drugove, pa su onda, nakon dugoga tesanja u mnogobrojnim pokusima, uz pjesmu i izrađenu tehniku pomicanja koncem — svoje lutke oživili.

Lica su slijedeća: Bog, vrag, smrt, postolar Mato, postolarka Ljuba i općinski bilježnik, a direktor je marijonetskog kazališta lice izvan glume, o kojem ćemo posebno govoriti.

Lutke, koje predstavljaju ta lica, izrađene, kako smo spomenuli, od samoga autora, dobro su pogođene, jer je njihova maska, uvjerljiva za ulogu, koju nose i iz posve blize blizine. Posve razumljivo, da je do te Pavić došao tek nakon dugoga »hoblanja« mazanja, i premazivanja, vezanja i otpuštanja žicom, te čestoga izmjenjivanja kostima. Vezan primitivnim oruđem, a u toj struci autodidakt, donio je ono, što se tim sredstvima uopće da donijeti.

Ipak od svega, i od samoga djela i od muzike i od lutaka i od pozornice, izvedba je najbolje uspjela.

Kao osobitu odliku pozorničkog snalaženja i način, da se pogodi publiku u živac već u samome početku, mora se spomenuti fingirani direktor marijonetskog kazališta, a inače pronalazak ovoga ensembla, koji bi mogao imati uzor u prologu »Bajazza«, — da su ga ovi dečki vidjeli! Pred početak naime predstave stupi na otvorenu pozornicu g. direktor, te držeći u jednoj ruci svoj cilinder, a u drugoj arak papira, čita otmeno i direktorski sadržaj glume.

Kao što pozorišno dramski dio te marionetske igre, tako i glazba Stjepana Deutschbauera nosi na sebi sve biljege djelca, koje su stvorili mladi ljudi, s puno talenta i ambicije, a s premalo spreme i potrebne rutine. Ukratko dakle djelo početničko, na koje treba da se osvrne, već s razloga, koji su navedeni u ovom prikazu.

Što se tiče izvedbe muzičkog dijela, bila je dobra, samo se moglo pripaziti na čišću intonaciju nekih pjevača, a svakako je u nekim scenama bio potreban jači zbor. (Iz zbora su se naime razabirali tek glasovi solista, što je na primjer u zboru duhova). Pohvaliti treba osobito jasnu vokalizaciju.

Na kraju bih još preporučio kompozitoru Deutschbaueru, da se na mjestima u klavirskom slogu riješi nemogućih šablona, pa da ta mjesta klavirski obradi prema potrebi dramske radnje.

Prvi puta odigrana je ova gluma pred za to najpozvanijom publikom, pred mališima, koji su smijehom, pljeskom i upadicama jasno i od srca očitovali svoje zadovoljstvo nad igrokazom. Repriza je davana pred odraslijima, pa je šteta to, da je na njoj bilo građanstvo slabo zastupano.

Ne bi li se i učenici drugih zavoda poveli za svojim drugovima iz Križevaca?!

Ante Neimarević.

DOM NAŠIH STUDENATA U PARIZU.

U Parizu je osnovan pripremni odbor za podizanje Doma naših studenata, koji studiraju na pariškom univerzitetu i drugim višim školama. Odbor će preduzeti obavještavanja javnosti u Francuskoj, Americi i našim krajevima, grupiranje svih dobrih volja, kao i prikupljanje sredstava. Zasad se sva prepiska upućuje Udruženju Jugoslavenskih studenata, Paris, 9 Rue Michelet.

NOVE KNJIGE

Szemnitz-Gottwald: Nauka o čovjeku i zdravlju. Naše dosadašnje knjige o higijeni imale su dvije mane: jer su ih redovito pisali liječnici, nisu vodile računa o pedagoškim i metodičkim zahtjevima škole, a kao knjige za dom o prilikama našeg naroda i o najnovijim rezultatima javne higijene. Sada smo dobili iz pera dvojice zagrebačkih profesora somatologiju i higijenu, koja je izrađena prema naučnoj osnovi za IV. i VIII. r. srednjih i njima sličnih škola, a koja se opet svagdje obazire na specijalne naše prilike i najnovije rezultate znanosti. Naši nastavnici i školska mladež dobili su tako jedan dobar udžbenik, a naš dom vrijednu i korisnu knjigu, bez koje ne bi smjela biti nijedna naša kuća. U knjizi, bogato ilustrovanoj, prikazuje se najprije građa, rad i njega tijela (somatologija), zatim sve o uslovima života (uzduh, sunce, voda, hrana, stan, rad i odijevanje), onda dolazi opširno školska higijena, nauka o bakterijama, o zaraznim bolestima, nezgodama i prvoj pomoći, bolesničkoj njezi i kućnim sredstvima, te napokon povijest higijene. Sve je prikazano jasno i pregledno, s osobitim obzirom na naše prilike, s 85 vrlo dobrih slika, pa će ovo lijepo djelo odlično poslužiti školi i našem zdravstvenom prosvjećivanju uopće. Cijena omašnoj knjizi (250 str.) Din. 40.— Naručuje se kod »Narodne Knjižnice«, Zagreb, Vojnička ul. 13, Knjižari i nastavnici imaju popust.

ŠPORT I AMATERSTVO

OLIMPIJSKE IGRE U PARIZU.

(Svršetak).

Poslije nogometa nastavilo se s ostalim sportskim disciplinama. Tako su na programu bile još ove sportske grane: polo na konju, streljanje s lovačkom i vojničkom puškom na jelena i na goluba, mačevanje, hrvanje, pentatlon, laka atletika, veslanje, plivanje, lawn-tennis, šakanje, gimnastika, dizanje utega, konjanički sportovi, biciklistika i jah-

ting ili plovljenja ladama-jahtama. Naši su sportaši sudjelovali kod lake atletike, kod teške atletike, tennisa, plivanja, biciklistika, umjetnog jašenja i gimnastike. Kako je bilo velika konkurencija, nijesu naši ni u kojoj sportskoj disciplini postigli osobit uspjeh, osim u gimnastici, kod koje su se natjecali jugoslavenski sokoli.

Tu je dobio prvu svjetsku nagradu Štukelj iz Novoga Mjesta sa 110.32 boda od određenih 118 bodova, i time postigao prekrasan rezultat. Kod natjecanja momčadi bila je prva Italija, druga Francuska, treća Švicarska, Jugoslavija četvrta, Amerika peta, Engleska šesta, Finska sedma, Luksemburg osmi po broju bodova. Kako je bilo općenito mnijenje, bili bi Česi prvi, no jedan je od njihovih vježbača teško ranjen i tako su morali odstupiti, te su se dalje natjecali samo kao pojedinci. Kod gimnastike su se osim Jugoslavena i Čeha osobito odlikovali još samo Francuzi i Talijani, koji su također dobili nekoliko prvih nagrada. Osim toga su Danci, Francuzi, Talijani i Švicari nastupili u gimnastici u većim grupama s prostim vježbama i na spravama, da pokažu svoje sisteme, te su postigli lijepe rezultate.

Konačna klasifikacija na olimpijskim igrama po narodima bila je kako slijedi: 1. Amerika, Sjeverne Udružene države s 94 boda; 2. Francuska sa 64 boda; 3. Švedska sa 43 boda; 4. Engleska sa 41 bodom; 5. Finska s 34 boda; 6. Norveška s 31 bodom; 7. Švicarska s 25 bodova; 8. Italija s 25 bodova; 9. Nizozemska sa 19 bodova; 10. Belgija sa 17 bodova; 11. Danska sa 17 bodova; 12. Argentina sa 13 bodova; 13. Urugvaj sa 10 bodova; 14. Ugarska sa 8 bodova; 15. Čehoslovačka sa 8 bodova; 16. Estonska sa 7 bodova; 17. Austrija sa 5 boda; 18. Jugoslavija sa 4 boda, i to samo za gimnastiku; 19. Rumunjska sa 4 boda; 20. Španija s 3 boda; 21. Australija s 3 boda; 22. Portugal s 2 boda; 23. Južna Afrika, engleske kolonije, sa 1 bodom; 24. Haiti sa 1 bodom; 25. Egipat s tri četvrt boda; i 26. Poljska s jednom četvrtinom boda.

Ostali narodi nijesu polučili ni jednoga boda. Uglavnome je pobjedila anglosaska rasa, te je i god. 1908. pobijedna i u Londonu Engleska, g. 1912. u Stockholmu Švedska, a g. 1920. u Anversu Amerika i ove godine u Parizu Amerika. To je posljedica racijonalnog odgoja tjelovježbe i sportova kod anglosaske rase od davnine, osim toga i dobro materijalno stanje, koje omogućuje redovan trening za takova velika svjetska natjecanja. Na drugom mjestu su Romani, a na trećem mjestu Slaveni. Kada bude na olimpijskim igrama opet sudjelovala velika Rusija, koja ovaj puta još nije mogla sudjelovati, možda će se promijeniti prilike u prilog Slavena. Slaveni su na ovoj olimpijadi postigli ovu klasfikaciju: I. Čehoslavaci, II. Jugoslaveni, III. Poljaci, IV. Bugari, koji su sudjelovali, no nijesu postigli nikakav rezultat. Na 5. mjestu bi došli Rusi, koji ovaj put uopće radi svojih nesredenih prilika još nijesu sudjelovali.

U svemu je sudjelovalo na pariškoj olimpijadi 45 naroda, 5200 atleta i gimnastičara, te 2000 službenih osoba i novinara iz cijeloga svijeta. Jugoslavija je postigla ove godine lijep uspjeh, a na posljednjoj olimpijadi, koja je bila g. 1920. u Anversu, kada je i nastupila jedino u nogometu, nije postigla nikakav uspjeh. Jugoslavenski pobjednici Sokoli su sami Slovenci, te je za njihove pobjede prvi put na olimpijskim igrama podignuta naša državna zastava, a glazba je zasvirala naše himne. Kad su se pak slovenski Sokoli povratili u Ljubljanu, bili su vanredno dočekani kao olimpijski pobjednici, a napose je pozdravljen brat Štukelj, kojega je i sam kralj pozvao k sebi na ručak na Bled u dvorac, te ga je odlikovao i redom sv. Sava V. razreda.

Olimpijske igre su se na svečani način zaključile u dne 27 jula u stadiju Colombes uz sudjelovanje oko 25.000 gledaoca. Svi soprtaši sa svojim predstavnicima poredali su se čelom naprotiv svečane tribine, na kojoj su se sakupili u Parizu prisutni članovi međunarodnog olimpijskog odobra i zastupnici vlade i raznih sportskih saveza. Predsjednik barun de Coubertin progovorio je svečano slovo na svršetku igara, na što je glazba zasvirala marseljezu, a pjevači su zapjevali svečani koral. Predsjednik je predao gradonačelniku Pariza svečani olimpijski barjak, koji imade on da čuva kroz četiri godine, dok se ne premjeste u Amsterdam, gdje će se obdržavati naredne olimpijske igre. Nato je podignut holandijski barjak u znak, da će se naredna olimpijada ondje obdržavati. Još je ispaljeno pet hitaca iz topova, i olimpijske igre su bile formalno svršene. Ujedno su tom prilikom bile razdijeljene i pobjedničke kolajne prisutnim sportašima, a ukoliko nisu bili prisutni, njihovim narodnim delegatima. Svaki je dobio jednu olimpijsku kolajnu i diplomu.

Naredna olimpijada bit će g. 1928. u glavnom industrijalnom i najvećem gradu Holandije u Amsterdamu, za koje su već otpočele priprave. Prije toga će se na godinu održati olimpijski kongres u Pragu, koji će pretresti u glavnome program i još neke važne točke oko priređivanja budućih igara. Napose se radi i o tome, da se trajanje igara skrati na minimalno vrijeme, jer u sadanjim prilika, kada ovakove igre traju preko mjesec dana i više, nije moguće sudjelovati u što većem broju niti sportašima ni njihovim delegatima. A dotle se nadamo, da će se i naši sportaši još jače izvježbati, te da će moći s uspjehom nastupiti i u ostalima sportskim granama, te iznijeti koju pobjedu.

Dr. Fr. Bučar.

SREDNJOŠKOLSKI TENIS-TURNIR U ZAGREBU

Zagrebačko klizačko društvo, koje se nalazi u Mihanovićevoj ulici, te ima osam prvoznednih tenis igrališta, raspisalo je za dne 13. u subotu i za dne 14. septembra u nedjelju turnir za srednjoškolske juniore, da razvije što veću propagandu za tenis sport među ovdašnjim srednjoškolcima, od kojih se vrlo mnogo već bavi tim vrlo lijepim i zdravim mladenačkim sportom. U tu svrhu darovalo je Z. K. D. vrlo lijep prelazni pokal za prvog pobjednika, koji će nakon dvije pobjede uzastopce postati njegovim vlasnikom. Turnir je započeo u subotu, a svršio je nakon mnogobrojnih živahnih utakmica u nedjelju popodne. U single igri pojedinaca nastupilo je 23 igrača, a u double igri pojedinaca nastupilo je deset parova. Osim Zagreba nastupila su trojica igrača iz Karlovca i dvojica iz Zlatara. Od zagrebačkih klubova su bili zastupani: Hašk, Lovčen, Čitaonica i Z. K. D.

Kao sigurni favoriti su nastupili Kefer, pobjednik juniora na internacionalnom turniru Haška, te Fuchs, koji je bio na istom turniru drugi, obojica od Z. K. D. U finalu je međutim pobijedio Peroslav Lukinić iz Karlovca, koji je pobijedio Kefera sa 6:2 i 6:3, a Fuchsa dvaput sa 6:2, te je tako postao prvak turnira i dobio prelaznu nagradu. Na drugo je mjesto došao Fuchs, koji je jedva pobijedio Beloševića od Haška.

U double igri pobjedili su Kefer-Fuchs karlovčane Lukinića i Schäfera. Treću nagradu dobili su Belošević i Kefer. U double igri došli su na drugo mjesto Lukinić-Schäfer, a na treće mjesto Senečić-Barlović od Z. K. D. Svi igrači, koji su pobijedili, dobili su ukusne tenis-plakate od Z. K. D. Nagodinu će se i opet nastaviti s đačkim srednjoškolskim tennis turnirom na igralištu Z. K. D., te se nadamo, da će kod srednjoškolaca interes za taj turnir sve više porasti.

FILATELIJA.

Stručni filatelistički časopis, »Filatelista« izilazi već VI. godinu u Zagrebu te je glasilo Hrvatskog filetelističkog Društva u Zagrebu te njegovih podružnica u Bihaću, Daruvaru, Mostaru, Sisku, Tuzli i Zemunu. Izilazi jedamputa na mjesec s ilustracijama, a stoji na godinu 60 dinara. Uredništvo i uprava nalazi se u Zagrebu, Duga ulica broj 5. Najnoviji dvobroj 7. i 8. je vrlo zanimljiv, te imade članaka, kako se razvila filatelija od najstarijeg austrijskog doba na Rijeci, za ugarske vlade, za hrvatske uprave, koja je trajala samo jedan dan, za koje vrijeme su madžarske žetelice s pretiskom SHS bile na Rijeci u porabi. Napokon se osnovala slobodna riječka država s posebnim markama, koje su konačno uz razne serije prestale za aneksije Rijeke Italiji. Drugi zanimljiv članak je o poštama za francuskog doba u Hrvatskoj i Ilirskim pokrajinama, od koje su nam se sačuvali u kr. zem. arkivu u Zagrebu pečati od pošte u Samoboru, Karlovcu i Kostajnici. Zanimljiv je i članak o austrijskim merkurima, poglavito o porabi žutog i crvenog merkura. Tu se napominju novine i časopisi, na kojima su se ove marke upotrebljavale od. g. 1851.-1856.

Kao prilog časopisu je članak Fiume preveden na njemački sa svim klišejima za one, koji ne razumije hrvatski. Osim toga imade opis novosti, društvene vijesti te popis nove naše serije maraka, koje su izašle u Londonu i to po: 20 i 50 para, te 1, 2, 3, 5. 10, 20 i 30 dinara.

Preporučamo našoj srednjoškolskoj omladini, da se pretplati na taj naš jedini hrvatski filatelistički list, koji mogu đaci držati koletivno, t. j. više njih ili cijeli razred ili zavod može se složiti te naručiti bar jedan primjerak tog lijepog časopisa, i kojeg će naučiti mnogo i uputiti se bolje u razvoj sabiranja maraka.

ZABAVA I ŠALA

ZAGONETKE.

I. Kriva adresa.

U adresi nekoga telegrama pobrkala su se slova, pa je mjesto jednoga našeg ljetovališta i pokrajine, u kojoj se nalazi, izašlo:

LOEBVEJ

ISLAND.

Koje je to pravo mjesto i zemlja?

II. Skrivačice.

1. Tko u pravdu vjeruje, taj se njoj i klanja.
2. Kamo stariji okom, tamo mlađi skokom.
3. Dobro djelo dođe na vidjelo.
4. Tko sije kavgu,batine žanje.

Što sakriva svaka pojedina od ovih rečenica?

III. Rebus.

U

= s (ss)'

I

Valjano riješeno daje poznatu uzrečicu.

IV. Premještaljka.

S. Kalačević, Požega.

Šalu, dva miša oboliše!

Dobro premetnuto — poslovica!

ODGONETKE ZAGONETAKA IZ Br. 1.:

I. **Pitalice:** 1. Oči i nos. — 2. Mačka. — 3. Ključ crkvenih vrata. — 4. Svinja i žir.

II. **Rebus:** Podmuklo pseto najprije će ujesti.

III. **Premještaljka:** U laži su kratke noge!

IV. **Kozji rog:** on — bat — pas — mora — šaka — jedan — zlato — urvima — porfir.

Birajući po jedno slovo u svakoj riječi može se dobiti u dva puta. Fran Krsto Frankopan.

ODGONETAČI ZAGONETAKA IZ Br. 1.:

Graber Ivan, Zagreb: I (sve) — Žic Anton, Zagreb: I (2, 3) — Simić-Vakanović pl. Hella, Zagreb: I (1, 2, 4), III — Dürr Dara, Zagreb: I (2, 4) — Lanović Mladen, Zemun: I (1, 2, 4), II, III — Laufer Ladislav, Vinkovci: I (sve) — Lendvaj Josip, Koprivnica: I (sve), II —

PORUKE UREDNIŠTVA

Saradnicima. Uredništvo je primilo opet dosta dopisa i radova bez oznake pošiljača i autora. Sve je to dospjelo u koš, jer uredništvo u svakom slučaju mora znati, tko mu što šalje. Ako saradnik želi, da mu ime ne bude štampano, neka to u pismu označi, ali nema smisla kriti i uredništvu svoga imena. Svi radovi, koji su namijenjeni za štampu, valja da se pišu čitljivo, tintom i samo na jednoj strani papira.

N. R. u O. Ne valja posve ništa.

L. J. Zagreb. Vaša je »Bijeda« prava bijeda. Evo n. pr. stihovi:

»Uz nju sinčić zamazana ruha
Vapi gladan: »Daj mi, mama, kruha«.
— — — — — — — — — — —
Žena umire sin mu gladan
A on pijan; pijan al' jadan«.

Vi velite i sami, da je to Vaša prva radnja, a s tim je radnjama uvijek malo sreće. Čitajte i učite!

Jelka B. Osijek. Kad mi je stigla Vaša pošiljka, pomislio sam, da je šalje kakav mali neurednjak, pa sam se malo iznenadio, kad sam na kraju pisma ugledao ime Jelka. Pošaljite štogod urednije, čitljivije i potpisano, pa ćemo opet biti dobri prijatelji.

Antun Š. Zagreb. Vaše su obje crtice slabe i ne mogu u štampu.

P. J. Zagreb. Vi treba da proučite najprije poetiku, da znade jezik, a onda, ako osjećate dara, zapjevajte opet.

Branimir Perović. Nije za štampu.

Vladimir Posavski. Stihovi u Vašoj pjesmi »Stara kapelica« vrlo su hrapavi. Htio sam ih poradi lijepe sadržine dotjerati, ali nije išlo. Druge pjesme, koju spominjete u svom pismu, nijesam primio.

P. A. Pag. Primili smo Vaše pismo. Pošaljite nam, štogod mislite, da bi odgovaralo smjeru i intencijama našega lista. Sve će nam dobro doći.

Nakladom biblioteke

„ERGON" Zagreb

izašle su ove pomoćne školske knjige:

1. **Škreblin,** Rješenja zadataka iz Hočevar-Škreblin, Aritmetika za IV. razred. Cijena 32·— Din. (litografirano).
2. **Škarica-Škreblin,** Maturalni zadaci iz matematike. Cijena 25·— Din.

Dobivaju se u svim knjižarama.

Dvorana amerikanskih uredskih namještaja

NOTTER I DRUG

Ilica 25. ZAGREB Ilica 25.

(nad kavanom „Corso")

Preporučuje pisaće strojeve raznih sustava sa latinicom i ćirilicom. Vlastita mehanička radionica.

PRVA HRVATSKA ŠTEDIONICA

OSNOVANA GOD. 1846. **U ZAGREBU** OSNOVANA GOD. 1846.

Dionička glav.: K 60,000.000. Pričuve: K 130,000.000

PODRUŽNICE: Beograd, Bjelovar, Brod n. S., Crikvenica, Čakovac, Daruvar, Delnice, Djakovo, Gjurgjevac, Ilok, Karlovac, Kraljevica, Križevci, Nova Gradiška, Mitrovica, Ogulin, Osijek, Požega, Rijeka, Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Subotica, Varaždin, Vel. Gorica, Vinkovci, Virovitica, Vukovar, Zemun. ISPOSTAVE: Osijek d. gr., Sušak, Vinica. MJENJAČNICA: Zagreb.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun. Eskomptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Izdaje $4^1/_2$%-tne založnice i $4^1/_2$%-tne komunalne obveznice, koje imadu oprost od poreza, pupilarnu sigurnost i jamčevnu sposobnost.

Kupuje i prodaje valute i devize

Izdaje čekove i kreditna pisma te obavlja isplate na temelju akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta.

Podijeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Posreduje kod predoznaka iz Amerike u tuzemstvu.

GRADSKA ŠTEDIONICA

OPĆINE SLOB. I KRALJ. GLAVNOGA GRADA ZAGREBA

PETRINJSKA UL. BR. 5. ZAGREB UGAO SUDNIČKE ULICE.

Ulošci D 70,000.000.—

Prima uloške na knjižice i tekući račun. Kupuje i prodaje devize i valute. Obavlja burzovne naloge savjesno i kulantno.

Umjetničko nakladni zavod

J. Čaklović, Zagreb

Telefon br. 12-74. Gundulićeva ul. 1.

Naklada umjetničkih dopisnica, knjiga i slika. — Vlastita konfekcija listovnog papira. — Izdanje knjižnice „Jugoslavenska biblioteka" „Umjetničke monografije" „Naša domovina".

Tražite prospekte i cjenike!

Naklada i trgovina umjetničkih slika

Petar Nikolić, Zagreb

Ilica 36. I. kat.

Preporuča svoje bogato skladište narodno historičkih umjetničkih slika. Jedini zavod sa slikama izradjenih od naših prvih umjetnika.

Prekrasni i ukusni okviri četverouglasti, okrugli i ovalni sviju veličina.

Izašla nova naša slika „Kosovska djevojka" od Uroša Predića. — Veliki izbor madona i ikona na skladištu.

Prikladni darovi za svaku prigodu.

Najveći stoga i najjeftiniji zavod te vrste.

Tražite prospekte. Tražite prospekte.

ST. KUGLI

KNJIŽARA KRALJEVSKOG SVEUČILIŠTA JUGOSLAVENSKE AKADEMIJE, ZAGREB, ILICA 30.

Utemeljena god. 1795. Brzojavi: KUGLI, ZAGREB

Školske knjige za sve škole: udžbenike, pomoćne knjige, priručnike i rječnike. — **Zabavne i poučne** knjige. — **Znanstvene i beletrističke** knjige iz svih stranih književnosti. **Muzikalije** za sva glazbala. — Najveća trgovina školskog papirničkog i kancelarijskog pribora. — Šaljemo na zahtjev badava ove cijenike: a) školskih, b) zabavnih knjiga, c) muzikalija, d) papirničkog i kancel. pribora.

Narudžbe efektuiramo kretom pošte uz unapred poslani novac ili uz pouzeće. Obratite se kod svake Vaše potrebe na knjigama najprije na nas, jer smo **najveća i najstarija** knjižara u čitavoj državi.